

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА»

А. О. ПОДГОРНА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до виконання практичних робіт з дисципліни
«Банківські операції»

(частина 2)

*для здобувачів фахової передвищої освіти
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»*

Миколаїв – 2025

УДК 336.711

Подгорна А. О. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Банківські операції» / Укладач Подгорна А.О. Миколаїв, 2025. 58 с.

Рецензент:

Наталія ДАНІК – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри інноваційної цифрової економіки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Банківські операції» складено відповідно до освітньо-професійної програми та навчального плану підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Методичні рекомендації складаються зі: вступу, розподілу навчальних годин на модулі, тем лекційного курсу дисципліни, інструктивно-методичних матеріалів до практичних занять, завдань та вимог до підсумкових робіт і до екзамену, списку рекомендованої літератури.

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою ВСП «Фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова» (протокол № 3 від 25.03.2025 року).

© Подгорна А. О. 2025

© ВСП «Фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова, 2025

ЗМІСТ

Загальні положення	5
Тематичний план навчальної дисципліни	7
Структура навчальної дисципліни	11
Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять	12
Критерії оцінювання	40
Словник основних термінів	43
Рекомендована література	45
Додатки	46

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Банківські операції» одна із основних дисциплін підготовки фахівців освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Навчальний курс спрямований на висвітлення актуальних питань щодо діяльності комерційного банку, його функцій, порядку створення, механізму здійснення банківських операцій та послуг, підходів до оцінки діяльності банків.

Дисципліна «Банківські операції» направлена на формування системи теоретичних і практичних знань з основ банківської діяльності, банківських операцій та їх впливу на соціально-економічний процеси в країні.

В результаті вивчення курсу здобувачі фахової передвищої освіти набудуть знань щодо сутності, видів банків в Україні, вивчення порядку заснування та організації діяльності комерційних банків, методик проведення основних (кредитних, депозитних, розрахунково-касових, кредитно-інвестиційних, операцій з цінними паперами, валютою, з платіжними картками) й прогресивних (нетрадиційних) видів банківських операцій та послуг, а також методик формування ресурсів банку, аналізу його прибутковості та фінансової стійкості.

Мета вивчення дисципліни - формування компетентностей у здобувачів освіти щодо здійснення банківських операцій банківськими установами в процесі обслуговування фізичних та юридичних осіб та щодо організації грошового обороту, кредитних, депозитних та інших операцій і послуг.

Завдання - засвоєння теоретичних засад і методології проведення банківських операцій та надання банківських послуг, набуття вмінь оперувати нормативно-правовими документами НБУ, аналізувати стан банківських операцій, розв'язувати питання взаємовідносин між клієнтами і комерційними банками та між НБУ і комерційними банками.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувач освіти оволодіває такими компетентностями та набуває таких програмних результатів навчання.

Інтегральна компетентність: здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів фінансової науки, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності:

ЗК 5. Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність використовувати теоретичний і методичний інструментарій фінансової, економічної, математичної, статистичної, правової та інших наук для розв'язання складних завдань у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК 2. Здатність здійснювати професійну діяльність, згідно з вимогами законодавства.

СК 7. Здатність самостійно виконувати складні завдання у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку .

СК 9. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК 6. Здатність складати й аналізувати фінансову звітність.

СК 10. Здатність здійснювати ефективні комунікації між фахівцями і користувачами послуг у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК 4. Розуміння принципів організації фінансових відносин

СК 11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати рівень професійної підготовки у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

Програмні результати навчання:

РН 03. Знати економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, що існують між фінансовими процесами та економічними явищами.

РН 05. Дотримуватися вимог законодавства для забезпечення правомірності професійних рішень.

РН 06. Застосовувати набуті теоретичні знання у практичній діяльності для розв'язання професійних завдань.

РН 09. Вміти розв'язувати складні задачі у спеціалізованих сферах професійної діяльності.

РН 12. Володіти методичним інструментарієм здійснення базових контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

РН 13. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації до фахівців і користувачів послуг у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку для досягнення спільної мети.

РН 14. Застосовувати інновації у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

РН 11. Формувати й аналізувати форми фінансової звітності та правильно інтерпретувати отриману інформацію

РН 15. Виявляти навички самостійної роботи та роботи в команді, демонструвати гнучке мислення, відкритість до нових знань.

Міждисциплінарні зв'язки. Цей курс пов'язаний з курсами «Фінанси», «Гроші і кредит».

Для комплексного вивчення навчальної дисципліни «Банківські операції» передбачено 210 годин / 7 кредитів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Види банків і порядок їх створення в Україні.

Історія виникнення банківської справи. Поняття комерційного банку. Класифікація банків за формою власності, організаційно-правовій формі, розміру активів, розміру статутного капіталу, сектору функціонування. Універсальні і спеціалізовані банки. Банки з клієнтською спеціалізацією. Банки з галузевою спеціалізацією. Банки з функціональною спеціалізацією. Порядок реєстрації та ліцензування банків в Україні.

Тема 2. Організація діяльності комерційного банку.

Загальний механізм функціонування банку. Структура управління банком. Структура функціональних підрозділів і служб банку. Доходи, витрати та прибуток банку. Стратегія комерційного банку та складові успіху його діяльності

Тема 3. Формування ресурсів банків.

Загальна характеристика банківських ресурсів. Власний капітал. Операції банків із залучення коштів. Операції банків із запозичення коштів. Капітал банку, його структура і формування. Формування депозитних ресурсів. Мобілізація банківських позикових ресурсів. Випуск і продаж власних облігацій. Залучення ресурсів на міжбанківському ринку.

Тема 4. Операції банків з обслуговування платіжного обороту.

Загальні основи операцій банків по розрахунково-касовому обслуговуванню клієнтів. Ведення рахунків клієнтів. Відкриття, обслуговування і закриття рахунків. Безготівкові міжгосподарські розрахунки. Платіжні інструменти. Міжбанківські розрахунки. Система електронних платежів. Прямі кореспондентські стосунки

Тема 5. Операції банків з готівкою.

Основи касових операцій. Порядок прийняття банками готівки. Порядок видачі банками готівки. Забезпечення касової діяльності банку.

Тема 6. Операції банків з платіжними картками.

Загальні основи операцій банків з платіжними картками. Поняття та види платіжних карток. Види операцій банків з платіжними картками та їх характеристика. Національна платіжна система «Український платіжний простір».

Тема 7. Кредитні операції банків.

Організація кредитної роботи в банку. Етапи процесу кредитування. Плата за кредит. Форми забезпечення повернення банківських кредитів. Умови банківського кредитування. Надання банками юридичним особам кредитів. Надання банками фізичним особам кредитів. Надання банками інших видів кредитів. Надання банками юридичним особам кредитів в інвестиційну діяльність. Надання банками лізингового кредиту

Тема 8. Депозитні операції банків.

Економічний зміст депозитних операцій, їх класифікація та загальна характеристика. Депозитні операції комерційних банків з юридичними особами та фізичними особами. Механізм здійснення строкових депозитних операцій з юридичними особами і фізичними особами. Система страхування (гарантування) вкладів населення в банках.

Тема 9. Операції банків на ринку цінних паперів.

Загальна характеристика діяльності банків на ринку цінних паперів. Емісійні операції банків. Інвестиційні операції банків з цінними паперами. Заставні операції банків з цінними паперами. Професійна діяльність банків на ринку цінних паперів. Характеристика і види векселів. Облік і переоблік векселів. Кредити під заставу векселів. Авалювання і акцептація векселів. Видача гарантій по забезпеченню оплати векселів. Інкасування векселів. Оплата векселів за дорученням клієнта. Зберігання банками векселів клієнтів. Емісія і використання банківських векселів.

Тема 10. Інвестиційні операції банків

Сутність і класифікація інвестицій. Правові засади здійснення інвестиційної діяльності банків в Україні. Інвестиційний портфель банку. Участь банків у процесі фінансування капітальних вкладень. Порядок визначення ефективності інвестиційного проекту. Характеристика інвестиційним ризикам та методам їх мінімізації. Зміст інвестиційної політики. Фінансовий лізинг.

Тема 11. Операції банків з іноземною валютою.

Поняття валюти, валютний курс. Операції з валютними цінностями. Операції банків з іноземною валютою. Валютна позиція банку. Характеристика банківських рахунків в іноземній валюті. Поточні, розподільні, кредитні і депозитні рахунки в іноземній валюті. Неторгові операції

уповноважених банків в іноземній валюті. Обмінні операції з готівковою іноземною валютою. Організація роботи уповноважених банків по обслуговуванню фізичних осіб пластиковими картами і дорожніми чеками міжнародних платіжних систем. Торгові поточні операції уповноважених банків в іноземній валюті. Порядок купівлі-продажу іноземної валюти на українському міжбанківському валютному ринку. Міжнародні розрахунки уповноважених банків.

Тема 12. Нетрадиційні банківські операції та послуги.

Загальна характеристика і види нетрадиційних банківських операцій і послуг. Лізингові операції. Банківські гарантії і поручительства. Посередницькі, консультаційні і інформаційні послуги. Трастові послуги. Факторинг і форфейтинг. Операції з дорогоцінними металами. Фінансовий інжиніринг. Посередницькі та інформаційні послуги банку. Послуги щодо зберігання цінностей. Банківські операції з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням. Інтернет-банкінг.

Тема 13. Забезпечення фінансової стійкості банку.

Сутність фінансової стійкості комерційного банку та способи її забезпечення. Ліквідність та платоспроможність банку. Прибутковість банків. Розрахунок показників прибутковості банку. Управління банківськими ризиками. Формування резервів для покриття можливих втрат банку від активних операцій. Фінансові звіти банку та оцінка його діяльності.

Тема 14. Регулювання діяльності банку

Економічні нормативи регулювання діяльності банків. Банківський нагляд, його повноваження та основні завдання.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з.п.	Назви тем, теми заняття	Кількість годин				
		денна форма				
		усь ог	у тому числі			
л	пр		лаб	срс		
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Організаційні основи діяльності комерційного банку						
1	Тема 1. Види банків і порядок їх створення в Україні.	16	2	4		10
2	Тема 2. Організація діяльності комерційного банку.	14	2	4		8
	<i>Усього за кредитом 1:</i>	30	4	8		18
Кредит 2. Операції з формування ресурсів банку та платіжного обороту						
3	Тема 3. Формування ресурсів банку.	16	2	4		10
4	Тема 4. Операції з обслуговування платіжного обороту.	14	4	4		6
	<i>Усього за кредитом 2:</i>	30	6	8		16
Кредит 3. Розрахунково-касові операції банку						
5	Тема 5. Операції банків з готівкою.	14	4	4		6
6	Тема 6. Операції з платіжним картками.	16	2	4		10
	<i>Усього за кредитом 3:</i>	30	6	8		16
Кредит 4. Кредитні та депозитні операції банку						
7	Тема 7. Кредитні операції банків.	16	4	6		6
8	Тема 8. Депозитні операції банків	14	2	6		6
	<i>Усього за кредитом 4:</i>	30	6	12		12
Кредит 5. Емісійні, інвестиційні операції банків						
9	Тема 9. Операції банків на ринку цінних паперів.	16	2	6		8
10	Тема 10. Інвестиційні операції банків.	14	2	4		8
	<i>Усього за кредитом 5:</i>	30	4	10		16
Кредит 6. Операції з валютою та нетрадиційні операції банків						
11	Тема 11. Операції банків з іноземною валютою	16	2	4		10
12	Тема 12. Нетрадиційні банківські операції та послуги.	14	2	6		6
	<i>Усього за кредитом 6:</i>	30	4	10		16
Кредит 7. Фінансова стійкість та фінансова звітність банку						
13	Тема 13. Забезпечення фінансової стійкості банку	14	4	4		6
14	Тема 14. Регулювання діяльності банку	16	2	4		10
	<i>Усього за кредитом 7:</i>	30	6	8		16
	Усього	210	36	64		110

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема		Кількість годин
Кредит 1. Організаційні основи діяльності комерційного банку.		
1	Тема 1. Види банків і порядок їх створення в Україні.	2
2	Тема 2. Організація діяльності комерційного банку.	2
	<i>Усього за кредитом 1:</i>	4
Кредит 2. Операції з формування ресурсів банку та платіжного обороту		
3	Тема 3. Формування ресурсів банку.	2
4	Тема 4. Операції з обслуговування платіжного обороту.	4
	<i>Усього за кредитом 2:</i>	6
Кредит 3. Розрахунково-касові операції банку		
5	Тема 5. Операції банків з готівкою.	4
6	Тема 6. Операції з платіжним картками.	2
	<i>Усього за кредитом 3:</i>	6

Кредит 4. Кредитні та депозитні операції банку		
7	Тема 7. Кредитні операції банків	4
8	Тема 8. Депозитні операції банків	2
	Усього за кредитом 4:	6
Кредит 5. Емісійні, інвестиційні операції банків		
9	Тема 9. Операції банків на ринку цінних паперів.	2
10	Тема 10. Інвестиційні операції банків.	2
	Усього за кредитом 5:	4
Кредит 6. Операції з валютою та нетрадиційні операції банків		
11	Тема 11. Операції банків з іноземною валютою	2
12	Тема 12. Нетрадиційні банківські операції та послуги.	2
	Усього за кредитом 6:	4
Кредит 7. Фінансова стійкість та фінансова звітність банку		
13	Тема 13. Забезпечення фінансової стійкості банку	4
14	Тема 14. Регулювання діяльності банку	2
	Усього за кредитом 7:	6
	<i>Усього</i>	<i>36</i>

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема		Кількість годин
Кредит 1. Організаційні основи діяльності комерційного банку.		
1	Тема 1. Види банків і порядок їх створення в Україні.	4
2	Тема 2. Організація діяльності комерційного банку.	4
	Усього за кредитом 1:	8
Кредит 2. Операції з формування ресурсів банку та платіжного обороту		
3	Тема 3. Формування ресурсів банку.	4
4	Тема 4. Операції з обслуговування платіжного обороту.	4
	Усього за кредитом 2:	8
Кредит 3. Розрахунково-касові операції банку		
5	Тема 5. Операції банків з готівкою.	4
6	Тема 6. Операції з платіжними картками.	4
	Усього за кредитом 3:	8
Кредит 4. Кредитні та депозитні операції банку		
7	Тема 7. Кредитні операції банків	6
8	Тема 8. Депозитні операції банків	6
	Усього за кредитом 4:	12
Кредит 5. Емісійні, інвестиційні операції банків		
9	Тема 9. Операції банків на ринку цінних паперів.	6
10	Тема 10. Інвестиційні операції банків.	4
	Усього за кредитом 5:	10
Кредит 6. Операції з валютою та нетрадиційні операції банків		
11	Тема 11. Операції банків з іноземною валютою	4
12	Тема 12. Нетрадиційні банківські операції та послуги.	6
	Усього за кредитом 6:	10
Кредит 7. Фінансова стійкість та фінансова звітність банку		
13	Тема 13. Забезпечення фінансової стійкості банку	4
14	Тема 14. Регулювання діяльності банку	4
	Усього за кредитом 7:	8
	<i>Усього</i>	<i>64</i>

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

<i>Тема</i>		<i>Кількість годин</i>
Кредит 1. Організаційні основи діяльності комерційного банку.		
1	Тема 1. Види банків і порядок їх створення в Україні.	10
2	Тема 2. Організація діяльності комерційного банку.	8
	Усього за кредитом 1:	18
Кредит 2. Операції з формування ресурсів банку та платіжного обороту		
3	Тема 3. Формування ресурсів банку.	10
4	Тема 4. Операції з обслуговування платіжного обороту.	6
	Усього за кредитом 2:	16
Кредит 3. Розрахунково-касові операції банку		
5	Тема 5. Операції банків з готівкою.	6
6	Тема 6. Операції з платіжним картками.	10
	Усього за кредитом 3:	16
Кредит 4. Кредитні та депозитні операції банку		
7	Тема 7. Кредитні операції банків	6
8	Тема 8. Депозитні операції банків	6
	Усього за кредитом 4:	12
Кредит 5. Емісійні, інвестиційні операції банків		
9	Тема 9. Операції банків на ринку цінних паперів.	8
10	Тема 10. Інвестиційні операції банків.	8
	Усього за кредитом 5:	16
Кредит 6. Операції з валютою та нетрадиційні операції банків		
11	Тема 11. Операції банків з іноземною валютою	10
12	Тема 12. Нетрадиційні банківські операції та послуги.	6
	Усього за кредитом 6:	16
Кредит 7. Фінансова стійкість та фінансова звітність банку		
13	Тема 13. Забезпечення фінансової стійкості банку	6
14	Тема 14. Регулювання діяльності банку	10
	Усього за кредитом 7:	16
	<i>Усього</i>	<i>110</i>

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 8. Депозитні операції банків

Мета: закріплення, поглиблення, розширення і систематизація знань, отриманих під час аудиторних занять щодо депозитних операції банків; правил та умов оформлення депозитних договорів з фізичними та юридичними особами.

Завданнями практичного заняття є:

- опрацювання основного навчального матеріалу із поданої теми;
- аналіз додаткових літературних джерел стосовно питань, що виносяться на семінарське заняття;
- формування системи навичок та умінь студентів у контексті досліджуваної тематики;
- виявлення напрямів практичного застосування отриманих теоретичних знань;
- оцінювання рівня підготовки студентів в межах семінарського заняття з метою подальшого стимулювання їхньої навчальної активності.

Питання для перевірки засвоєння знань:

1. Поняття та структура залучених банківських ресурсів.
2. Депозит і його види.
3. Характеристика депозитних операцій банків.
4. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Теми доповідей/рефератів/презентацій:

1. Управління депозитним портфелем комерційного банку.
2. Депозитні та ощадні сертифікати, порядок їх розміщення та погашення.
3. Види та особливості банківських депозитів.
4. Порядок складання і використання заповітів.
5. Чинники, що впливають на рівень депозитного відсотка.

Короткі теоретичні відомості

1. Поняття та структура залучених банківських ресурсів.

Залучені банківські ресурси — це кошти, які банк отримує від клієнтів та інших фінансових установ для забезпечення своєї діяльності. Вони є основою для здійснення активних операцій банку (кредитування, інвестиції).

Структура залучених ресурсів:

1. Депозити:
  - Кошти, залучені на рахунки фізичних і юридичних осіб.
2. Кошти на кореспондентських рахунках:
  - Кошти інших банків, розміщені на рахунках у банку.
3. Емітовані боргові цінні папери:
  - Облігації, депозитні сертифікати, випущені банком.
4. Міжбанківські кредити:
  - Кошти, отримані від інших банків на міжбанківському ринку.

Залучені ресурси є коротко- або довгостроковими та формують значну частку пасивів банку.

2. Депозит і його види.

Депозит — це грошові кошти або цінні папери, передані клієнтами банку для зберігання або отримання доходу.

Класифікація депозитів:

1. За строком:
  - Депозити до запитання: кошти, які клієнт може зняти в будь-який момент (поточні рахунки).
  - Строкові депозити: кошти розміщуються на певний строк із фіксованою процентною ставкою.
2. За власником:

- Депозити фізичних осіб.
  - Депозити юридичних осіб.
3. За валютою:
    - Депозити у національній валюті.
    - Депозити в іноземній валюті.
  4. За формою отримання доходу:
    - З фіксованою процентною ставкою.
    - З плаваючою процентною ставкою.
  5. Спеціальні види депозитів:
    - Ощадні депозити (накопичувальні рахунки).
    - Інвестиційні депозити (поєднання депозиту з інвестиціями у фінансові інструменти).

3. Характеристика депозитних операцій банків.

Депозитні операції банків — це діяльність банків, спрямована на залучення коштів клієнтів у формі депозитів.

Принципи депозитних операцій:

1. Платність: банк сплачує клієнту відсотки за використання його коштів.
2. Строковість: кошти можуть бути залучені на певний строк.
3. Повертання: банк зобов'язаний повернути кошти клієнту в обумовлені строки.

Механізм здійснення депозитних операцій:

1. Клієнт укладає з банком договір про розміщення депозиту.
2. Банк відкриває рахунок і нараховує відсотки відповідно до умов договору.
3. Після закінчення строку депозиту банк повертає кошти разом із відсотками.

Депозитні операції є для банку важливим джерелом фінансових ресурсів і дозволяють підтримувати його ліквідність.

4. **Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО, <https://www.fg.gov.ua/>)** — це державна установа, що захищає вклади фізичних осіб у банках.

Мета фонду:

- Забезпечення повернення коштів вкладникам у разі банкрутства банку.

Основні положення:

1. Гарантована сума: фонд гарантує повернення вкладів фізичних осіб у межах визначеної суми (**протягом дії воєнного стану в Україні та трьох місяців з дня його припинення чи скасування фонд відшкодує кожному вкладнику банку кошти в повному розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані станом на кінець дня, що передує дню початку виведення банку з ринку; після завершення тримісячного періоду з дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні Фонд гарантуватиме відшкодування коштів в розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані станом на кінець дня, що передує дню початку процедури виведення Фондом банку з ринку, але не більше 600 тисяч гривень, незалежно від кількості рахунків в одному банку**).
2. Джерела фінансування фонду:
  - Внески банків-учасників.
  - Державне фінансування.
3. Процес відшкодування:
  - У разі визнання банку неплатоспроможним ФГВФО здійснює виплати вкладникам у межах гарантованої суми.
4. Учасники фонду: усі банки, що працюють на території України (крім філій іноземних банків), зобов'язані бути учасниками ФГВФО.

ФГВФО сприяє стабільності банківської системи та підвищенню довіри до банківських установ.

Виконання практичних завдань:

Практичне завдання 1. *Розрахунок доходу за строковим депозитом.* Клієнт розмістив 100 000 грн на строковий депозит строком на 1 рік із фіксованою процентною ставкою 12% річних. Проценти виплачуються в кінці строку.

Запитання:

1. Який дохід отримає клієнт за рік?

2. Яка загальна сума буде виплачена клієнту наприкінці строку?

Практичне завдання 2. Вибір депозиту. Банк пропонує два варіанти строкових депозитів:

- **Варіант А:** Ставка 10% річних із капіталізацією відсотків щоквартально.
- **Варіант Б:** Ставка 11% річних без капіталізації (проценти виплачуються наприкінці строку).

Клієнт планує розмістити 50 000 грн строком на 1 рік.

Запитання:

1. Який варіант буде вигіднішим для клієнта?

Практичне завдання 3. Аналіз структури депозитного портфеля банку. Банк має такі дані про депозити (у млн грн):

- Депозити до запитання: 200.
- Строкові депозити фізичних осіб: 500.
- Строкові депозити юридичних осіб: 300.

Запитання:

1. Яка загальна сума депозитів у банку?
2. Розрахуйте частку кожного виду депозитів у загальному портфелі (у відсотках).

Практичне завдання 4. Розрахунок втрат при достроковому знятті депозиту. Клієнт розмістив 80 000 грн на депозит на 1 рік під 12% річних. Через 6 місяців він вирішив зняти кошти достроково, а банк нараховує лише 3% річних за фактичний строк користування депозитом у разі дострокового розірвання договору.

Запитання:

1. Скільки відсотків отримає клієнт за 6 місяців при достроковому знятті?
2. Яка загальна сума буде повернена клієнту?

Практичне завдання 5. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Фізична особа має в банку два депозити:

- Перший депозит: 400 000 грн.
- Другий депозит: 300 000 грн.

Банк став неплатоспроможним, і вкладник звернувся до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Запитання:

1. Яку суму вкладник отримає від Фонду гарантування вкладів фізичних осіб?

Практичне завдання 6. Клієнт вклав на банківський депозит кошти у сумі 25 000 грн. на термін 9 місяців із можливістю поповнення та щомісячною сплатою відсотків. У другому та в четвертому місяці клієнт поповнював суму вкладу на 1500 та 1300 грн. відповідно. Розрахуйте, яку суму вкладу та процентів отримає клієнт по закінченні терміну дії депозитного договору, якщо процентна ставка за депозитом складає 12 % річних.

Практичне завдання 7. Клієнт вклав в банк на депозитний рахунок 35 000 грн. на 12 місяців під 13 % річних. Умови депозитного договору дозволяють поповнювати вклад та часткове зняття коштів з депозитного рахунку. Розрахуйте яку суму вкладу та процентів отримає клієнт по закінченню терміну депозитного договору, якщо в 4-му місяці він поповнив вклад на 3600 грн., а в 5-му місяці зняв з депозитного рахунку 1100 грн. Відсотки сплачуються клієнту щомісяця.

Практичне завдання 8. Клієнт вклав в банк на депозитний рахунок 45 000 грн. на 2 роки під 14 % річних. Умови депозитного договору дозволяють поповнювати вклад та часткове зняття коштів з депозитного рахунку. Розрахуйте яку суму вкладу та процентів отримає клієнт по закінченню терміну депозитного договору, якщо в 4-му місяці він поповнив вклад на 1800 грн., а в 9-му місяці зняв з депозитного рахунку 3000 грн. Відсотки сплачуються клієнту щомісяця.

Практичне завдання 9. Клієнт вклав в банк на депозитний рахунок 40 000 грн. на 9 місяців під 10 % річних. Умови депозитного договору дозволяють поповнювати вклад. Розрахуйте яку суму вкладу та

процентів отримає клієнт по закінченню терміну депозитного договору, якщо в 3-му місяці він поповнив вклад на 1400 грн. Відсотки сплачуються клієнту щомісяця.

Практичне завдання 10. Клієнт поклав в банк на депозитний рахунок 70 000 грн. на 9 місяців під 14 % річних із щомісячним поповненням вкладу на 500 грн. Розрахуйте яку суму вкладу отримає клієнт по закінченню терміну депозитного договору, якщо його умови передбачають капіталізацію процентів.

Практичне завдання 11. Клієнт-фізична особа вклав на банківський депозит кошти у сумі 50 000 грн. на термін 9 місяців із можливістю поповнення та щомісячною сплатою відсотків. У другому та в четвертому місяці клієнт поповнював суму вкладу на 2500 та 3000 грн. відповідно. Розрахуйте, яку суму вкладу та процентів отримає клієнт по закінченні терміну дії депозитного договору, якщо процентна ставка за депозитом складає 14 % річних. Вкажіть види первинних документів, на підставі яких будуть виконуватися відповідні дії банку при відкритті та закритті депозиту.

Тестові завдання:

1. Що таке депозит?

- А) Позика, надана банком клієнту.
- Б) Грошові кошти або цінні папери, передані клієнтом банку на умовах зберігання.
- В) Фінансовий інструмент для обліку операцій з нерухомістю.
- Г) Кредитна лінія для юридичних осіб.

2. Який із зазначених видів депозитів відноситься до депозитів до запитання?

- А) Строковий депозит на 1 рік.
- Б) Поточний рахунок клієнта.
- В) Інвестиційний депозит.
- Г) Депозит із капіталізацією відсотків.

3. Яка із зазначених характеристик є принципом депозитних операцій?

- А) Безоплатність.
- Б) Строковість.
- В) Безстроковість.
- Г) Одноразовість.

4. Який вид депозиту передбачає виплату відсотків лише після завершення строку договору?

- А) Депозит із щомісячною виплатою відсотків.
- Б) Депозит із капіталізацією.
- В) Строковий депозит із виплатою наприкінці строку.
- Г) Поточний рахунок.

5. Що є основною метою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб?

- А) Контроль за діяльністю банків.
- Б) Повернення коштів вкладникам у разі банкрутства банку.
- В) Забезпечення ліквідності банківської системи.
- Г) Встановлення валютного курсу.

6. Яка максимальна сума, що гарантується Фондом гарантування вкладів фізичних осіб в Україні?

- А) 200 000 грн.
- Б) 500 000 грн.
- В) 600 000 грн.
- Г) 1 000 000 грн.

7. Що таке депозит із капіталізацією відсотків?

- А) Депозит, за яким відсотки виплачуються наприкінці строку.
- Б) Депозит, де нараховані відсотки додаються до основної суми і також приносять дохід.
- В) Депозит на поточному рахунку.
- Г) Депозит без нарахування відсотків.

8. Хто є учасниками депозитної операції?

- А) Позичальник і гарант.
- Б) Банк і вкладник.

- В) Фонд гарантування та Національний банк України.
Г) Банківський регулятор і міжнародна платіжна система.

9. Що означає строковий депозит?

- А) Депозит, який можна зняти в будь-який момент без штрафів.
Б) Депозит, який розміщується на визначений строк із фіксованими умовами.
В) Депозит, доступний лише для юридичних осіб.
Г) Депозит, на який не нараховуються відсотки.

10. Який із зазначених документів потрібен для відкриття депозитного рахунку?

- А) Свідоцтво про право власності.
Б) Паспорт та ідентифікаційний код.
В) Кредитний договір.
Г) Поліс страхування.

Тема 9. Операції банків на ринку цінних паперів

Мета: закріплення, поглиблення, розширення і систематизація знань, отриманих під час аудиторних занять щодо операцій банків з цінними паперами.

Завданнями практичного заняття є:

- опрацювання основного навчального матеріалу із поданої теми;
- аналіз додаткових літературних джерел стосовно питань, що виносяться на семінарське заняття;
- формування системи навичок та умінь студентів у контексті досліджуваної тематики;
- виявлення напрямів практичного застосування отриманих теоретичних знань;
- оцінювання рівня підготовки студентів в межах семінарського заняття з метою подальшого стимулювання їхньої навчальної активності.

Питання для перевірки засвоєння знань:

1. Поняття операцій банків із цінними паперами.
2. Емісійні операції банків з цінними паперами.
3. Інвестиційні операції банків з цінними паперами.
4. Посередницька діяльність банків на фондовому ринку.
5. Робота банків з інвестиційними ризиками.

Теми доповідей/рефератів/презентацій:

1. Операції комерційних банків з державними цінними паперами.
2. Депозитарна діяльність комерційних банків.
3. Сутність, роль та значення банківських інвестицій.
4. Порядок здійснення емісійних операцій банків.
5. Роль довірчих операцій у банківському бізнесі.
6. Управління банківськими ризиками при здійсненні операцій з цінними паперами.
7. Порядок створення резервів для покриття збитків від інвестиційної діяльності банків.

Короткі теоретичні відомості

1. Поняття операцій банків із цінними паперами.

Операції банків із цінними паперами — це діяльність банків, пов'язана з випуском, придбанням, продажем, зберіганням і обслуговуванням цінних паперів. Вони забезпечують банкам можливість залучати кошти, інвестувати капітал та отримувати дохід.

Основні види цінних паперів:

- Акції: засвідчують частку власності в компанії.
- Облігації: боргові зобов'язання емітента перед власником.
- Депозитні сертифікати: інструменти залучення коштів від клієнтів.
- Векселі: боргові документи, що підтверджують зобов'язання сплатити певну суму.

Банки виконують як активні (купівля, інвестування), так і пасивні (випуск цінних паперів) операції.

2. Емісійні операції банків із цінними паперами.

Емісія цінних паперів — це випуск банком цінних паперів для залучення додаткових ресурсів.

Основні цілі емісії:

- Залучення додаткового капіталу.
- Підвищення ліквідності банку.
- Реалізація інвестиційних проєктів.

Види цінних паперів, що випускаються банками:

1. Акції:
  - Звичайні (надають право голосу, але без гарантованого доходу).
  - Привілейовані (з гарантованим фіксованим дивідендом).
2. Облігації:
  - Забезпечені (під заставу активів).
  - Незабезпечені (випускаються під довіру).
3. Депозитні сертифікати:
  - Інструменти, що підтверджують внесення коштів на депозитний рахунок.

Процес емісії включає реєстрацію випуску, розміщення цінних паперів серед інвесторів та контроль за виконанням зобов'язань перед власниками.

3. Інвестиційні операції банків із цінними паперами.

Інвестиційні операції — це діяльність банків із вкладення коштів у цінні папери з метою отримання доходу.

Основні види інвестиційних операцій:

1. Придбання облігацій: Для отримання доходу у вигляді процентів.
2. Інвестування в акції: Отримання дивідендів і права голосу.
3. Операції з деривативами (ф'ючерси, опціони): Хеджування ризиків.

Цілі інвестиційних операцій:

- Забезпечення дохідності активів.
- Диверсифікація ризиків.
- Забезпечення ліквідності.

Банки інвестують у державні облігації, корпоративні акції, інструменти фондового ринку та інші активи.

4. Посередницька діяльність банків на фондовому ринку.

Банки виконують роль посередників між емітентами цінних паперів і інвесторами.

Основні посередницькі функції банків:

1. Андеррайтинг: організація випуску та розміщення цінних паперів серед інвесторів.
2. Брокерська діяльність: виконання операцій із купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів.
3. Дилерська діяльність: купівля-продаж цінних паперів від імені банку з метою отримання прибутку.
4. Депозитарні послуги: зберігання цінних паперів і виконання операцій із ними.
5. Консалтинг: надання консультацій клієнтам щодо інвестування у фондовий ринок.

5. Робота банків з інвестиційними ризиками

Інвестиційна діяльність пов'язана з різними ризиками, які банки мають враховувати та мінімізувати.

Основні інвестиційні ризики:

1. Ринковий ризик: зниження вартості цінних паперів через зміну ринкових умов.
2. Кредитний ризик: невиконання емітентом зобов'язань за цінними паперами.
3. Ліквідний ризик: неможливість швидко продати цінні папери без втрати їхньої вартості.
4. Валютний ризик: зміна валютного курсу, що впливає на цінні папери в іноземній валюті.

Методи управління ризиками:

- Диверсифікація портфеля цінних паперів.
- Аналіз кредитоспроможності емітентів.
- Використання деривативів для хеджування ризиків.
- Постійний моніторинг і оцінка ринкових умов.

Виконання практичних завдань:

Практичне завдання 1. *Класифікація операцій з цінними паперами.* Розподіліть наведені операції банку за категоріями:

1. Інвестиційні операції.
2. Посередницькі операції.

Операції:

- Купівля державних облігацій для формування інвестиційного портфеля.
- Продаж акцій за дорученням клієнта.
- Зберігання цінних паперів клієнтів у депозитарії.
- Купівля корпоративних акцій для отримання дивідендів.

Практичне завдання 2. *Розрахунок доходу за облігаціями.* Банк придбав державні облігації на суму 1 000 000 грн зі строком погашення 2 роки та фіксованою доходністю 10% річних. Проценти виплачуються раз на рік.

Запитання:

1. Який дохід отримає банк за 2 роки?
2. Яка загальна сума виплат за облігаціями наприкінці строку?

Практичне завдання 3. *Аналіз інвестиційного портфеля.* Інвестиційний портфель банку складається з:

- Державних облігацій — 40%.
- Корпоративних облігацій — 30%.
- Акцій — 20%.
- Інших інструментів — 10%.

Запитання:

1. Розрахуйте вартість кожного елемента портфеля, якщо загальна сума становить 10 млн грн.

Практичне завдання 4. *Розрахунок комісії за брокерські послуги.* Клієнт банку доручив продати акції на суму 500 000 грн. Банк стягує комісію в розмірі 1,5% від суми операції.

Запитання:

1. Скільки коштів отримає клієнт після вирахування комісії?

Практичне завдання 5. *Оцінка доходності акцій.* Банк придбав акції на суму 200 000 грн. Через рік їх ринкова вартість зросла до 240 000 грн, і банк отримав дивіденди в розмірі 10 000 грн.

Запитання:

1. Яка загальна доходність інвестиції?

Практичне завдання 6. *Управління ризиком інвестиційного портфеля.* Інвестиційний портфель банку складається з:

- Державних облігацій: ризик — 2%.
- Корпоративних облігацій: ризик — 5%.
- Акцій: ризик — 10%.

Частки в портфелі:

- Державні облігації — 50%.
- Корпоративні облігації — 30%.
- Акції — 20%.

Запитання:

1. Розрахуйте середній ризик портфеля.

Практичне завдання 7. *Хеджування ризиків із використанням деривативів.* Банк придбав 1 000 акцій компанії на суму 500 000 грн. Щоб застрахувати ризики зниження вартості акцій, банк придбав опціон «пут» із премією 5 000 грн, який дає право продати акції за фіксованою ціною 500 грн за акцію. Через 3 місяці ринкова ціна акцій впала до 450 грн за акцію.

Запитання:

1. Який чистий фінансовий результат банку, якщо він скористається опціоном?

Практичне завдання 8. *Визначення вартості облігацій із дисконтом.* Банк придбав облігацію номіналом 1 000 грн із дисконтом за ціною 950 грн. Строк погашення — 1 рік.

Запитання:

1. Яка доходність облігації до погашення?

Тестові завдання:

1. *До пайових цінних паперів належать:*
  - а) облігації;
  - б) інвестиційні сертифікати;
  - в) векселі;
  - г) деривативи.
2. *Ощадні сертифікати емітуються банком для:*
  - а) юридичних осіб;
  - б) фізичних осіб;
  - в) юридичних осіб-нерезидентів;
  - г) юридичних осіб-резидентів;
3. *До цінних паперів власного боргу банку відносять:*
  - а) акції;
  - б) облігації;
  - в) депозитні сертифікати;
  - г) комерційні векселі.
4. *Операції банку, пов'язані зі зберіганням цінних паперів клієнтів, мають назву:*
  - а) брокерські;
  - б) дилерські;
  - в) інвестиційні;
  - г) депозитарні.
5. *Цінні папери, які посвідчують участь їх власника у статутному капіталі та надають йому право на участь в управлінні емітентом, — це:*
  - а) облігації;
  - б) акції;
  - в) інвестиційні сертифікати;
  - г) депозитарні розписки.
6. *Операції банку, пов'язані з первинним випуском та розміщенням цінних паперів клієнта, мають назву:*
  - а) брокерські;
  - б) дилерські;
  - в) депозитарні;
  - г) андеррайтингові.
7. *Процес зменшення ризиків шляхом розподілу капіталу між різними об'єктами інвестування — це:*
  - а) кореляція;
  - б) диверсифікація;
  - в) мінімізація;
  - г) реструктуризація.
8. *Цінні папери, придбані банком для перепродажу, містяться:*
  - а) у портфелі банку до погашення;
  - б) у портфелі торгових цінних паперів;
  - в) у портфелі банку на продаж;
  - г) у портфелі пайових цінних паперів асоційованої компанії банку.
9. *Цінний папір, у якому зазначається особа, яка може реалізовувати права щодо управління цінним папером, називається:*
  - а) іменним;
  - б) похідним;
  - в) ордерним;
  - г) приватизаційним.
10. *Сукупність цінних паперів, які придбані банком для отримання доходу і забезпечення ліквідності, — це:*
  - а) реальні інвестиції;
  - б) цінні папери;

- в) портфель цінних паперів;
- г) фінансові інвестиції.

Тема 10. Інвестиційні операції банків.

Мета: закріплення, поглиблення, розширення і систематизація знань, отриманих під час аудиторних занять щодо інвестиційних операцій банків;

Завданнями практичного заняття є:

- опрацювання основного навчального матеріалу із поданої теми;
- аналіз додаткових літературних джерел стосовно питань, що виносяться на семінарське заняття;
- формування системи навичок та умінь студентів у контексті досліджуваної тематики;
- виявлення напрямів практичного застосування отриманих теоретичних знань;
- оцінювання рівня підготовки студентів в межах семінарського заняття з метою подальшого стимулювання їхньої навчальної активності.

Питання для перевірки засвоєння знань:

1. Суть банківських інвестицій та інвестиційної діяльності банків.
2. Пряме фінансування інвестиційних проєктів (довгострокове кредитування).
3. Фінансовий лізинг.
4. Типи інвестиційних портфелів банків.

Теми доповідей/рефератів/презентацій:

1. Роль банків у фінансуванні інвестиційних проєктів: сучасні виклики та перспективи.
2. Типи інвестиційних портфелів банків: аналіз ризиків та доходності.
3. Фінансовий лізинг як форма інвестиційної діяльності банків.
4. Інвестиційні операції банків на ринку цінних паперів.
5. Світові тенденції інвестиційної діяльності банків: досвід для України.

Короткі теоретичні відомості

1. Суть банківських інвестицій та інвестиційної діяльності банків.

Банківські інвестиції — це вкладення банками власних, залучених або запозичених коштів у різні фінансові інструменти (цінні папери, облігації, депозити) або реальні активи (нерухомість, обладнання) з метою отримання доходу чи досягнення стратегічних цілей.

Інвестиційна діяльність банків включає:

- Управління інвестиційними портфелями;
- Пряме фінансування інвестиційних проєктів (довгострокове кредитування);
- Участь у фінансовому лізингу;
- Купівлю/продаж цінних паперів.

Мета банківських інвестицій — забезпечення стабільного доходу, диверсифікація ризиків та підвищення ефективності управління активами.

2. Пряме фінансування інвестиційних проєктів (довгострокове кредитування).

Банки надають довгострокові кредити підприємствам для реалізації інвестиційних проєктів (наприклад, будівництво заводів, модернізація виробництва, впровадження інновацій).

Основні характеристики:

- Термін кредитування: від 5 до 20 років;
- Джерела повернення коштів: прибуток від реалізованого проєкту;
- Ризики: пов'язані з тривалим періодом окупності та можливими змінами економічного середовища.

Довгострокове кредитування забезпечує підприємствам можливість отримати необхідні фінансові ресурси, водночас для банків — це інструмент отримання процентних доходів.

3. Фінансовий лізинг — це форма інвестування, за якої банк (лізингодавець) купує актив (обладнання, техніку, транспорт) і передає його у довгострокове користування клієнту (лізингодержувачу) за оплату.

Особливості:

- Клієнт виплачує лізингові платежі протягом встановленого терміну;
- Після завершення терміну договору клієнт має право викупити актив за залишковою вартістю;

- Це інструмент, який дозволяє підприємствам використовувати дорогі активи без значних початкових інвестицій.

Для банків лізинг є менш ризикованим, оскільки майно залишається у їх власності до моменту повного погашення зобов'язань.

4. Типи інвестиційних портфелів банків.

Банки формують інвестиційні портфелі для зниження ризиків і підвищення доходності. Основні типи:

1. Доходний портфель:
  - Орієнтований на отримання максимального доходу;
  - Складається з високодохідних, але ризикових інструментів (акції, корпоративні облигації).
2. Портфель зростання капіталу:
  - Спрямований на збільшення вартості активів у довгостроковій перспективі;
  - Інвестиції в акції з потенціалом зростання.
3. Збалансований портфель:
  - Поєднує інструменти з різним рівнем доходності та ризику;
  - Оптимальний для стабільного доходу та захисту від втрат.
4. Консервативний портфель:
  - Мінімізує ризики;
  - Орієнтований на вкладення у надійні цінні папери (державні облигації, депозити).

Формування портфеля залежить від стратегії банку, рівня ризиків та економічної ситуації.

Методи оцінки інвестиційних проектів:

Метод розрахунку	Розрахункова формула	Умовні позначення
Чиста теперішня вартість	$PV = \sum_k \frac{P_k}{(1+r)^k}$ $NPV = \sum_k \frac{P_k}{(1+r)^k} - IC$	PV – теперішня вартість доходу від інвестиції P _k – річні доходи r – прийнятий рівень відсоткового доходу K – період інвестування NPV – чиста теперішня вартість доходу від інвестиції IC – розмір початкової інвестиції
Індекс рентабельності інвестиції	$PI = \sum_k \frac{P_k}{(1+r)^k} : IC$	PI – індекс рентабельності інвестиції
Норма рентабельності інвестиції	IRR = r, при якому NPV = 0	IRR – норма рентабельності інвестиції
Термін окупності інвестиції	PP = n, при якому $\sum_{k=1}^n P_k > IC$	PP – термін окупності інвестиції
Коефіцієнт ефективності інвестицій	$ARR = \frac{PN}{1/2(IC - RV)}$	ARR – коефіцієнт ефективності PN – чистий прибуток RV – ліквідаційна вартість
Дохідний метод (базується на обчисленні доданого показника вартості компанії – NPV)	$V = \sum_{t=1}^n \frac{FCT_t}{(1-i)^t}$	FCF _t – значення вільного грошового потоку у прогнозованому періоді i – ставка дисконтування t – інтервал періоду прогнозування

Виконання практичних завдань:

Практичне завдання 1. Заповніть таблицю порівняння. Поясніть, у чому полягає різниця між консервативним і доходним інвестиційними портфелями банку.

Тип інвестиційного портфелю банку	Характеристика
Консервативний	
Доходний	

Практичне завдання 2. *Розрахунок NPV.* Банк планує інвестувати 1 000 000 грн у проєкт із такими очікуваними грошовими потоками:

- 1-й рік: 400 000 грн
- 2-й рік: 500 000 грн
- 3-й рік: 300 000 грн

Ставка дисконтування — 10%. Визначте NPV.

Практичне завдання 3. *Визначення IRR.* Проєкт вимагає інвестицій у розмірі 800 000 грн і приносить грошові потоки 300 000 грн щороку протягом 4 років. Визначте, чи вигідний проєкт, якщо ставка дисконтування — 12%, використовуючи IRR.

Практичне завдання 4. *Індекс прибутковості (PI).* Банк інвестує 500 000 грн у проєкт із очікуваними дисконтованими грошовими потоками в 650 000 грн. Визначте PI і зробіть висновок.

Практичне завдання 5. Поясніть, як фінансовий лізинг може бути інструментом інвестиційної діяльності банку. Відповідь оформіть у таблицю:

<i>Тип банківської інвестиції</i>	<i>Обґрунтування</i>
Фінансовий лізинг	

Практичне завдання 6. *Аналіз точки беззбитковості.* Підприємство бере кредит у банку для виробництва продукції. Постійні витрати становлять 1 000 000 грн, змінні витрати — 200 грн на одиницю продукції, ціна продажу — 500 грн за одиницю. Визначте точку беззбитковості.

Практичне завдання 7. *Дисконтований період окупності.* Банк інвестує 600 000 грн у проєкт, який генерує наступні грошові потоки:

- 1-й рік: 200 000 грн
- 2-й рік: 250 000 грн
- 3-й рік: 300 000 грн

Ставка дисконтування — 10%. Визначте дисконтований період окупності.

Практичне завдання 8. *Аналіз чутливості.* Грошові потоки банківського інвестиційного проєкту становлять 400 000 грн, початкові інвестиції — 1 000 000 грн. Як зміниться NPV, якщо ставка дисконтування збільшиться з 10% до 15%?

Тестові завдання:

1. Що є основною метою інвестиційної діяльності банків?

- a) Забезпечення ліквідності банку
- b) Отримання прибутку та диверсифікація ризиків
- c) Збільшення пасивів банку
- d) Проведення валютних операцій

2. Який із наведених інструментів найчастіше входить до складу консервативного інвестиційного портфеля?

- a) Акції технологічних компаній
- b) Державні облігації
- c) Валютні опціони
- d) Високоризикові корпоративні облігації

3. Який метод оцінки інвестиційних проєктів враховує зміну вартості грошей у часі?

- a) Період окупності (Payback Period)
- b) Чиста приведена вартість (NPV)
- c) Аналіз точки беззбитковості
- d) Метод порівняння

4. Що таке індекс прибутковості (PI)?

- a) Відношення доходу до загального обсягу інвестицій
- b) Різниця між доходами та витратами

- c) Відношення дисконтованих грошових потоків до початкових інвестицій
d) Сума всіх грошових потоків від інвестицій
5. *Яка з характеристик НЕ є властивою для фінансового лізингу?*
a) Актив залишається власністю банку до завершення договору
b) Лізингоодержувач має право викупити актив за залишковою вартістю
c) Лізингодавець не отримує доходу протягом строку договору
d) Лізинг є довгостроковою формою фінансування
6. *Що таке внутрішня норма рентабельності (IRR)?*
a) Мінімальна ставка дисконтування для проєкту
b) Ставка, за якої NPV дорівнює нулю
c) Відношення доходу до початкових інвестицій
d) Час, необхідний для повернення інвестицій
7. *Який із зазначених методів оцінки інвестиційних проєктів НЕ враховує вартість грошей у часі?*
a) Чиста приведена вартість (NPV)
b) Дисконтований період окупності
c) Період окупності (Payback Period)
d) Індекс прибутковості (PI)
8. *Як визначається точка беззбитковості?*
a) Обсяг виробництва, за якого загальний дохід дорівнює витратам
b) Максимальний рівень доходів від інвестицій
c) Різниця між прибутком і витратами
d) Час, необхідний для досягнення прибутковості
9. *Що означає, якщо індекс прибутковості (PI) дорівнює 1?*
a) Проєкт не є прибутковим
b) Проєкт приносить мінімальний прибуток
c) Проєкт забезпечує повернення інвестицій без додаткового доходу
d) Проєкт є високоприбутковим
10. *Які основні ризики банків при здійсненні інвестиційних операцій?*
a) Кредитний, валютний, ринковий ризики
b) Технологічний, репутаційний ризики
c) Інфляційний, політичний, демографічний ризики
d) Ризики відсутні

Тема 11. Операції банків з іноземною валютою

Мета: закріплення, поглиблення, розширення і систематизація знань, отриманих під час аудиторних занять щодо операцій банку з іноземною валютою.

Завданнями практичного заняття є:

- опрацювання основного навчального матеріалу із поданої теми;
- аналіз додаткових літературних джерел стосовно питань, що виносяться на семінарське заняття;
- формування системи навичок та умінь студентів у контексті досліджуваної тематики;
- виявлення напрямів практичного застосування отриманих теоретичних знань;
- оцінювання рівня підготовки студентів в межах семінарського заняття з метою подальшого стимулювання їхньої навчальної активності.

Питання для перевірки засвоєння знань:

1. Поняття та класифікація валютних операцій банків.
2. Організаційно-правові передумови здійснення валютних операцій.
3. Відкриття та ведення клієнтських рахунків в іноземній валюті.
4. Основи, поняття та форми міжнародних розрахунків.
5. Документарні форми міжнародних розрахунків.
6. Недокументарні форми міжнародних розрахунків.
7. Неторговельні операції банків в іноземній валюті.
8. Управління валютним ризиком банку.

Теми доповідей/рефератів/презентацій:

1. Міжнародні платіжні системи та їх значення в процесах інтеграції і глобалізації.
2. Роль валютного ринку у забезпеченні зовнішньо-економічної діяльності суб'єктів господарювання.
3. Сучасні тенденції розвитку світового ринку банківських металів.
4. Основні тенденції банківського валютного кредитування в Україні.
5. Сучасний стан та основні тенденції ринку банківських металів в Україні.

Короткі теоретичні відомості

1. *Поняття та класифікація валютних операцій банків.*

Валютні операції банків — це операції, пов'язані з купівлею, продажем, обміном іноземної валюти, відкриттям і веденням рахунків, міжнародними розрахунками та управлінням валютними ризиками.

Класифікація валютних операцій:

- Конверсійні операції: купівля-продаж іноземної валюти (на міжбанківському чи внутрішньому ринку).
- Депозитно-кредитні операції: залучення і розміщення коштів в іноземній валюті.
- Міжнародні розрахунки: платежі за експортно-імпортними операціями.
- Неторговельні операції: перекази фізичних осіб, валютообмінні послуги, платежі за кордоном.

2. *Організаційно-правові передумови здійснення валютних операцій.*

Валютні операції банків регулюються законодавством та нормативними актами.

- Національне регулювання: закон України «Про валюту і валютні операції» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>), постанова НБУ № 1 від 02.01.2019 р. «Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України» (https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/Regulation_02012019_01_17082023.pdf) та ін.
- Міжнародні угоди: МВФ, СОТ, міжнародні стандарти.
- Ліцензування: банки отримують ліцензії для здійснення валютних операцій.
- Контроль: державні органи контролюють дотримання валютного законодавства та запобігають відмиванню грошей.

3. *Відкриття та ведення клієнтських рахунків в іноземній валюті.*

Банки відкривають клієнтам рахунки в іноземній валюті для здійснення валютних операцій.

- Етапи відкриття рахунку:
  1. Подання клієнтом документів (паспорт, реєстрація підприємства, контракт).
  2. Підписання договору між клієнтом і банком.
  3. Присвоєння рахунку унікального номера.
- Види валютних рахунків:
  - Поточні рахунки (для розрахунків).
  - Депозитні рахунки (для збереження коштів).

4. *Основи, поняття та форми міжнародних розрахунків.*

Міжнародні розрахунки — це система платежів між суб'єктами різних країн за товари, послуги чи фінансові зобов'язання. Основні форми:

- Аванс: передплата за товар чи послугу.
- Інкасо: банк здійснює передачу документів покупцю після виконання певних умов.
- Акредитив: зобов'язання банку оплатити товар після виконання продавцем умов договору.
- Банківський переказ: переказ коштів між рахунками.

5. *Документарні форми міжнародних розрахунків.*

Документарні розрахунки — це операції, пов'язані з передачею документів, які підтверджують право на товар чи послугу.

- Акредитив: зобов'язання банку оплатити за товар після надання продавцем документів (рахунків, накладних, сертифікатів).
- Документарне інкасо: передача документів покупцю після виконання ним зобов'язань (наприклад, оплати).
- Гарантії: банк виступає гарантом виконання зобов'язань клієнта.

6. *Недокументарні форми міжнародних розрахунків.*

Недокументарні форми базуються на прямих грошових переказах без надання документів:

- Банківські перекази: електронний переказ коштів між рахунками в банках (наприклад, через SWIFT).
- Чеки: документ на виплату певної суми з рахунку клієнта.
- Авансові платежі: оплата наперед, без документального підтвердження.

7. Неторговельні операції банків в іноземній валюті.

Неторговельні операції — це операції, не пов'язані з експортом чи імпортом товарів:

- Перекази коштів фізичних осіб за кордон (грошова допомога, оплата навчання чи лікування).
- Валютообмінні операції для фізичних і юридичних осіб.
- Виплата коштів за туристичними чи діловими поїздками.
- Розрахунки за неторговельними договорами (реклама, послуги консультантів).

8. Управління валютним ризиком банку.

Валютний ризик — це можливі втрати банку через коливання валютних курсів.

Основні методи управління:

- Хеджування: використання форвардів, ф'ючерсів, опціонів для фіксування курсу.
- Диверсифікація: розподіл активів і пасивів у різних валютах.
- Ліміти ризику: встановлення обмежень на обсяги валютних операцій.
- Оперативний моніторинг: постійний контроль змін валютних курсів і ринкової ситуації.

Виконання практичних завдань:

Практичне завдання 1. Конверсійна операція. Банк продає 50 000 доларів США за курсом 37,50 грн/USD. Визначте суму у гривнях, яку отримає банк, і скільки він заробить, якщо купив цю валюту раніше за курсом 37,20 грн/USD.

Практичне завдання 2. Відкриття валютного рахунку. Підприємство звернулося до банку з проханням відкрити поточний рахунок в іноземній валюті. Які документи повинно надати підприємство?

Практичне завдання 3. Форми міжнародних розрахунків. Назвіть форму міжнародного розрахунку, яка передбачає зобов'язання банку покупця здійснити платіж після виконання умов акредитива.

Практичне завдання 4. Розрахунок у міжнародних операціях. Банк-емітент відкрив акредитив для оплати імпортного товару в розмірі 200 000 доларів США. Комісія банку становить 0,5% від суми акредитива. Розрахуйте розмір комісії.

Практичне завдання 5. Неторговельні операції. Громадянин України хоче здійснити переказ 5 000 євро за кордон для оплати навчання. Які документи він має подати до банку?

Практичне завдання 6. Хеджування валютного ризику. Підприємство очікує отримати виручку в розмірі 100 000 євро через 3 місяці. Є побоювання, що курс гривні до євро знизиться. Що банк може запропонувати для зниження ризику?

Практичне завдання 7. Розрахунок валютного ризику. Банк має відкриту валютну позицію в розмірі 200 000 доларів США. Якщо курс долара зменшиться з 37,50 грн/USD до 37,20 грн/USD, які збитки зазнає банк?

Практичне завдання 8. Визначення точки беззбитковості валютної операції. Банк купує 100 000 євро за курсом 39,00 грн/EUR і планує продати їх за курсом 39,20 грн/EUR. Комісійні витрати на операцію становлять 5 000 грн. Який курс продажу забезпечить точку беззбитковості?

Практичне завдання 9. Уявіть собі, що ви – імпортер. Оберіть кілька основних форм міжнародних розрахунків, які ви вважаєте найбільш вигідними та найменш ризиковими, обґрунтуйте свій вибір.

Уявіть собі, що ви – експортер. Оберіть кілька основних форм міжнародних розрахунків, які ви вважаєте найбільш вигідними та найменш ризиковими, обґрунтуйте свій вибір.

Відповідь оформіть у таблицю:

Форма розрахунків	Переваги		Недоліки		Ризики	
	для імпортера	для експортера	для імпортера	для експортера	для імпортера	для експортера

Тестові завдання:

1. *Здатність валюти обмінюватися на інші валюти називається:*

- а) валютний курс;
- б) валютний паритет;
- в) конвертованість;
- г) форвардний курс;
- д) немає правильної відповіді.

2. *Який вирішальний чинник визначення конвертованості валюти:*

- а) величина золотого запасу;
- б) економічна могутність держави;
- в) стабільність валюти;
- г) військовий потенціал країни;
- д) немає правильної відповіді.

3. *Співвідношення між двома валютами, яке виникає відносно третьої валюти називається:*

- а) фіксінг;
- б) спот-курс;
- в) крос-курс;
- г) форвардний курс.
- д) немає правильної відповіді.

4. *При прямому котируванні валюти:*

- а) вартість національної валюти виражають в іноземній валюті;
- б) вартість іноземної валюти виражають у національній грошовій одиниці;
- в) вартість іноземної валюти виражають у національній грошовій одиниці через третю валюту;
- г) вартість національної валюти виражають в іноземній валюті через третю валюту;
- д) немає правильної відповіді.

5. *Переважна частина операцій купівлі-продажу валюти у світовому масштабі здійснюється:*

- а) на валютних біржах;
- б) на міжбанківському валютному ринку;
- в) на фінансових секціях товарних бірж;
- г) між центральними банками різних країн;
- д) немає правильної відповіді.

6. *Угоди з торгівлі валютою «спот» відносяться до:*

- а) касових;
- б) строкових;
- в) форвардних;
- г) ф'ючерсних;
- д) немає правильної відповіді.

7. *До строкових угод на валютному ринку відносяться:*

- а) форвард;
- б) опціон;
- в) ф'ючерс;
- г) спот;
- д) немає правильної відповіді.

8. *До валютних цінностей відносять:*

- а) іноземна валюта готівкою;
- б) платіжні документи в іноземній валюті;

- в) цінні папери в іноземній валюті;
- г) банківські метали;
- д) всі відповіді правильні;
- е) немає правильних відповідей.

9. Для здійснення валютно-касового обслуговування банки можуть створювати:

- а) обмінні пункти для купівлі-продажу іноземної валюти;
- б) сховища національної валюти;
- в) операційну касу для здійснення розрахунків між підприємствами;
- г) немає правильної відповіді.

10. Уповноважений банк - це:

- а) Національний банк України;
- б) будь-який комерційний банк, що має генеральну ліцензію НБУ на проведення валютних операцій, і здійснює валютний контроль;
- в) Державний експортно-імпорتنний банк України;
- г) будь-який комерційний банк;
- д) немає правильної відповіді.

Тема 12. Нетрадиційні банківські операції та послуги

Мета: закріплення, поглиблення, розширення і систематизація знань, отриманих під час аудиторних занять щодо нетрадиційних операцій та послуг банку.

Завданнями практичного заняття є:

- опрацювання основного навчального матеріалу із поданої теми;
- аналіз додаткових літературних джерел стосовно питань, що виносяться на семінарське заняття;
- формування системи навичок та умінь студентів у контексті досліджуваної тематики;
- виявлення напрямів практичного застосування отриманих теоретичних знань;
- оцінювання рівня підготовки студентів в межах семінарського заняття з метою подальшого стимулювання їхньої навчальної активності.

Питання для перевірки засвоєння знань:

1. Суть банківських послуг, їх класифікація.
2. Банківські гарантії та поручительства.
3. Факторингові та форфейтингові послуги банків.
4. Трастові послуги банків та андеррайтинг.
5. Посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги банків.

Теми доповідей/рефератів/презентацій:

1. Криптовалюти та блокчейн у банківській системі.
2. Банкінг у сфері фінансових технологій (FinTech).
3. Зелені фінансові послуги: екологічні кредити та екоінвестиції.
4. Віртуальні банки та послуги необанків.
5. Інноваційні підходи до кредитування та фінансування.

Короткі теоретичні відомості

1. Суть банківських послуг та їх класифікація.

Банківські послуги – це широкий спектр фінансових операцій, які банки пропонують для задоволення потреб клієнтів. Традиційно банки займаються прийомом депозитів, наданням кредитів та проведенням розрахунків. Однак, для адаптації до нових викликів ринку, вони запроваджують нетрадиційні послуги, спрямовані на розширення спектра фінансових інструментів.

Класифікація банківських послуг:

1. Фінансові: кредити, депозити, факторинг, лізинг, трастові послуги.
2. Інвестиційні: управління активами, інвестиційне консультування.
3. Посередницькі: брокерські операції, фінансовий аутсорсинг.
4. Інформаційні та консультаційні: аналіз ринків, фінансова звітність, юридична підтримка.

Нетрадиційні банківські послуги спрямовані на підвищення зручності клієнтів, зменшення ризиків та розвиток нових форм співпраці.

2. Банківські гарантії та поручительства.

Банківська гарантія – це зобов'язання банку виплатити певну суму грошей третій стороні у разі невиконання клієнтом своїх зобов'язань. Ця послуга використовується для мінімізації ризиків у бізнесі.

Основні види банківських гарантій:

- Фінансові гарантії (забезпечення кредитів).
- Виконання контракту (гарантія виконання угод).
- Платіжні гарантії (гарантія своєчасних платежів).

Поручительство – це договір, за яким банк бере на себе відповідальність за боргові зобов'язання клієнта перед кредитором.

3. Факторингові та форфейтингові послуги банків.

Факторинг – це фінансова послуга, що передбачає продаж дебіторської заборгованості банку чи факторинговій компанії.

Механізм роботи:

1. Компанія-клієнт передає банку право вимоги платежів від своїх боржників.
2. Банк виплачує клієнту аванс (до 90% суми боргу).
3. Боржники погашають борг безпосередньо банку.

Види факторингу:

- Фінансовий: клієнт одразу отримує гроші.
- Конфіденційний: боржник не знає про залучення факторингової компанії.
- Внутрішній та міжнародний (в залежності від географії операцій).

Факторинг допомагає компаніям забезпечити ліквідність і знизити ризики неплатежів.

Форфейтингові послуги банків — це фінансовий інструмент, який використовується для фінансування експорту. Вони передбачають продаж банку (або іншій фінансовій установі) дебіторської заборгованості за експортними контрактами без права регресу, тобто без можливості зворотної вимоги до експортера у разі неплатежу імпортера. Основна мета форфейтингу — зменшення фінансових ризиків для експортера та отримання негайної ліквідності.

4. Трстові послуги банків.

Трстові послуги – це управління майном клієнта на довірчій основі.

Основні трстові операції:

- Управління цінними паперами (купівля, продаж, зберігання).
- Управління нерухомістю (оренда, продаж, підтримка активів).
- Управління спадщиною (виконання заповітів).

Трстові послуги популярні серед заможних клієнтів, які хочуть делегувати управління своїми активами банку.

Андеррайтинг банків — це процес оцінки, прийняття та гарантування ризиків, пов'язаних із фінансуванням чи інвестиційними угодами. У банківській сфері андеррайтинг найчастіше стосується:

1. Емісії цінних паперів (акцій чи облігацій).
2. Кредитування (оцінки кредитоспроможності клієнта).

Це ключовий інструмент для підтримки бізнесу, залучення капіталу та управління ризиками.

Види андеррайтингу банків:

1. Інвестиційний андеррайтинг: банки допомагають компаніям залучати капітал через випуск цінних паперів (акцій чи облігацій). У цьому випадку банк:
  - Аналізує ринок і оцінює попит на цінні папери.
  - Викупує цінні папери компанії та перепродає їх інвесторам (гарантуючи залучення капіталу).
  - Знижує ризик для емітента, беручи відповідальність за успішний продаж паперів.

Приклад: Підприємство випускає облігації на суму 10 млн грн, і банк гарантує їх викуп за умовами угоди, щоб забезпечити компанію фінансуванням.

2. Кредитний андеррайтинг: оцінка банком кредитоспроможності позичальника (фізичної або юридичної особи). Процес включає:
  - Перевірку фінансового стану клієнта.

- Аналіз платоспроможності та ризиків непогашення кредиту.
- Рішення щодо умов кредиту (сума, ставка, строк).

3. Страховий андеррайтинг (рідше в банках): визначення банком ризиків при страхуванні клієнта (у партнерстві зі страховими компаніями).

5. Посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги банків.

Банки виступають як посередники між клієнтами і третіми сторонами у багатьох фінансових процесах.

Посередницькі послуги:

- Організація випуску цінних паперів.
- Брокерські послуги (купівля-продаж активів).

Консультаційні послуги:

- Фінансовий аналіз та аудит.
- Розробка бізнес-планів, стратегій інвестицій.

Інформаційні послуги:

- Аналіз ринків, прогнозування економічних тенденцій.
- Оцінка фінансових ризиків та капіталовкладень.

Такі послуги допомагають клієнтам приймати обґрунтовані рішення та підвищують їхню фінансову грамотність.

Виконання практичних завдань:

Практичне завдання 1. Необхідно навести відмінності лізингових, факторингових, форфейтингових та трастових операцій:

<i>Вид операції</i>	<i>Предмет угоди</i>	<i>Учасники угоди</i>	<i>Переваги угоди для клієнта</i>	<i>Недоліки угоди для клієнта</i>
Лізинг				
Факторинг				
Форфейтинг				
Трастові операції				

Практичне завдання 2. *Аналіз нових банківських послуг.* Опишіть три приклади нетрадиційних банківських послуг, які з'явилися в Україні протягом останніх п'яти років, і поясніть, які потреби клієнтів вони задовольняють.

Практичне завдання 3. *Форфейтинг на практиці.* Компанія "Експорт Трейд" продає товар на суму 50 000 доларів з відстрочкою платежу на 6 місяців. Форфейтер пропонує дисконтну ставку 6% річних. Обчисліть, скільки коштів отримає компанія одразу після форфейтингу.

Практичне завдання 4. *Факторинг чи форфейтинг?* Опишіть різницю між факторингом і форфейтингом, наводячи приклад ситуації, коли кожен із цих інструментів є доцільним.

Практичне завдання 5. *Оцінка вартості лізингу.* Банк пропонує лізинг автомобіля вартістю 30 000 євро строком на 3 роки. Ставка лізингових платежів — 10% річних. Обчисліть загальну суму платежів за лізингом.

Практичне завдання 6. *Аналіз трастових послуг.* Банк пропонує трастові послуги для управління активами клієнта. Опишіть переваги трастових послуг для:

1. Приватного клієнта.
2. Компанії.

Практичне завдання 7. *Порівняння факторингу з кредитом.* Поясніть переваги факторингу над банківським кредитом для малого бізнесу.

Практичне завдання 8. *Робота з криптовалютами.* Банк "Інновація" пропонує клієнтам відкриття криптогаманців. Опишіть ризики та переваги таких послуг для банку та клієнтів.

Практичне завдання 9. *Інвестиційні банківські послуги.* Опишіть, як інвестиційні послуги банків (наприклад, андеррайтинг) сприяють розвитку бізнесу.

Тестові завдання:

1. *Що таке форфейтинг?*

- a) Продаж дебіторської заборгованості з правом регресу
- b) Продаж дебіторської заборгованості без права регресу
- c) Надання короткострокового кредиту
- d) Залучення депозитів

2. *Яка головна перевага форфейтингу для експортера?*

- a) Зменшення витрат на транспорт
- b) Усунення ризику неплатежу
- c) Зменшення терміну контракту
- d) Зниження вартості товару

3. *Чим відрізняється факторинг від форфейтингу?*

- a) Форфейтинг використовується для короткострокових операцій, а факторинг — для довгострокових
- b) Факторинг передбачає продаж боргу з правом регресу, а форфейтинг — без права регресу
- c) Форфейтинг використовується тільки для кредитів
- d) У факторингу не враховуються ризики

4. *Що таке андеррайтинг?*

- a) Надання банком довгострокових кредитів
- b) Гарантування розміщення цінних паперів
- c) Продаж кредитів третім сторонам
- d) Залучення депозитів

5. *Для чого банки надають трастові послуги?*

- a) Для управління активами клієнтів
- b) Для продажу страхових полісів
- c) Для обміну валют
- d) Для короткострокового кредитування

6. *Який із цих інструментів є прикладом нетрадиційних банківських послуг?*

- a) Депозитний рахунок
- b) Відкриття криптогаманця
- c) Стандартний кредит
- d) Валютний обмін

7. *Що таке зелений кредит?*

- a) Кредит із пільговими ставками для молоді
- b) Кредит для екологічних проєктів
- c) Кредит для будівництва житла
- d) Кредит для підприємств із податковими боргами

8. *Який головний ризик факторингу для банку?*

- a) Невиконання зобов'язань експортером
- b) Неплатоспроможність боржника
- c) Зміна валютного курсу
- d) Надмірна інфляція

9. *Яка основна мета нетрадиційних банківських послуг?*

- a) Підвищення прибутку за рахунок стандартних операцій
- b) Розширення спектра пропозицій для задоволення потреб клієнтів
- c) Зменшення витрат на операційні послуги
- d) Уникнення фінансового регулювання

10. *Що є характерним для послуг банківського лізингу?*

- a) Повна передача права власності клієнту
- b) Передача активу в користування без права викупу

- c) Передача активу з можливістю викупу в кінці строку лізингу
 d) Продаж активу клієнту одразу після укладення договору

11. Що таке банківський факторинг?

- a) Пряме кредитування клієнта
 b) Продаж товарів із відстрочкою платежу
 c) Фінансування компаній через викуп їхньої дебіторської заборгованості
 d) Надання коштів під заставу нерухомості

12. Що є основою роботи форфейтингу?

- a) Гарантія виплати дивідендів акціонерам
 b) Викуп боргових зобов'язань із дисконтом
 c) Надання короткострокового кредиту без застави
 d) Відкриття депозитного рахунку для клієнтів

13. Які нетрадиційні послуги може надавати банк у сфері екології?

- a) Гарантія повернення депозитів
 b) Продаж акцій клієнтам
 c) Фінансування екологічно спрямованих проєктів
 d) Організація благодійних заходів

14. Чому банки впроваджують мобільні сервіси для управління бюджетом?

- a) Щоб збільшити витрати клієнтів
 b) Щоб залучити більше клієнтів завдяки зручності
 c) Щоб замінити інші фінансові інструменти
 d) Щоб зменшити прибутки від комісій

15. Який із перелічених інструментів використовується для зменшення валютних ризиків?

- a) Форвардні контракти
 b) Депозитні вклади
 c) Іпотечне кредитування
 d) Звичайний переказ коштів

Тема 13. Забезпечення фінансової стійкості банку

Мета: закріплення, поглиблення, розширення і систематизація знань, отриманих під час аудиторних занять щодо забезпечення фінансової стійкості банку.

Завданнями практичного заняття є:

- опрацювання основного навчального матеріалу із поданої теми;
- аналіз додаткових літературних джерел стосовно питань, що виносяться на семінарське заняття;
- формування системи навичок та умінь студентів у контексті досліджуваної тематики;
- виявлення напрямів практичного застосування отриманих теоретичних знань;
- оцінювання рівня підготовки студентів в межах семінарського заняття з метою подальшого стимулювання їхньої навчальної активності.

Питання для перевірки засвоєння знань:

1. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та способи її забезпечення.
2. Економічні нормативи регулювання діяльності банків.
3. Ліквідність та платоспроможність банку.
4. Управління банківськими ризиками.
5. Формування резервів для покриття можливих втрат банку від активних операцій.
6. Фінансові звіти банку та оцінка його діяльності.

Короткі теоретичні відомості

1. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та способи її забезпечення.

Фінансова стійкість банку – це здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання перед клієнтами, вкладниками та партнерами за будь-яких економічних умов. Вона визначається ефективністю управління активами, пасивами, ліквідністю та ризиками. Способи забезпечення фінансової стійкості:

- Підтримка достатнього рівня капіталізації.
- Розподіл активів між високоприбутковими і менш ризиковими операціями.
- Забезпечення диверсифікації джерел доходів.
- Моніторинг та управління фінансовими ризиками.

2. Економічні нормативи регулювання діяльності банків.

Економічні нормативи регулювання, встановлені Національним банком України, спрямовані на підтримання стабільності банківської системи. Основні з них:

- Норматив достатності капіталу (Н2): показує, наскільки банк забезпечений капіталом для покриття ризиків ($H2 = (\text{Власний капітал} / \text{Активи, зважені на ризик}) \times 100\%$).
- Норматив миттєвої ліквідності (Н4): відображає здатність банку виконувати короткострокові зобов'язання ($H4 = (\text{Грошові кошти} / \text{Залучені депозити до 30 днів}) \times 100\%$).
- Норматив ризику кредитного портфеля (Н7): обмежує частку великих кредитів у загальному портфелі.
- Ліміт ризику на одного позичальника (Н9): регулює рівень кредитного ризику щодо одного клієнта.

3. Ліквідність та платоспроможність банку.

Ліквідність банку – здатність швидко виконувати свої зобов'язання за рахунок грошових активів. Вона залежить від структури активів і пасивів.

Платоспроможність – здатність банку повністю покривати свої зобов'язання власним капіталом.

Для підтримки ліквідності банки використовують:

- Управління грошовими потоками.
- Формування ліквідних резервів.
- Використання інструментів рефінансування.

4. Управління банківськими ризиками.

Основними банківськими ризиками є кредитний, валютний, процентний, операційний і ризик ліквідності.

Методи управління ризиками:

- Створення системи внутрішнього контролю.
- Встановлення лімітів на операції.
- Хеджування ризиків через фінансові інструменти (наприклад, форварди, опціони).
- Диверсифікація кредитного портфеля.

5. Формування резервів для покриття можливих втрат банку від активних операцій.

Банки зобов'язані створювати резерви для покриття можливих втрат за активними операціями (кредити, інвестиції). Резервування базується на оцінці ризиків активів, враховуючи ймовірність неповернення кредитів.

Цілі формування резервів:

- Забезпечення фінансової стабільності банку.
- Зменшення впливу негативних наслідків від ризиків.
- Дотримання вимог НБУ щодо фінансової звітності.

6. Фінансові звіти банку та оцінка його діяльності.

Фінансова звітність банку включає:

- Баланс: показує структуру активів, пасивів і капіталу банку.
- Звіт про фінансові результати: відображає прибутки та витрати за певний період.
- Звіт про рух грошових коштів: аналізує зміни в ліквідності банку.
- Оцінка діяльності:
  - Аналіз фінансових коефіцієнтів (рентабельність, ліквідність, достатність капіталу).
  - Оцінка ризиків та їх впливу на фінансові показники.
  - Моніторинг відповідності нормативам НБУ.

Виконання практичних завдань:

Практичне завдання 1. Аналіз нормативу достатності капіталу (Н2). Банк має власний капітал у розмірі 1,2 млрд грн та активи, зважені за рівнем ризику, на суму 8 млрд грн. Розрахуйте норматив достатності капіталу (Н2) та визначте, чи відповідає він мінімальному значенню 10%, встановленому НБУ.

Практичне завдання 2. Розрахунок ліквідності. Банк має:

- Грошові кошти – 500 млн грн;
- Залучені депозити з терміном до 30 днів – 1 млрд грн. Розрахуйте норматив миттєвої ліквідності (Н4) та визначте, чи відповідає він мінімальному значенню 20%.

Практичне завдання 3. Оцінка кредитного ризику. Банк надав кредит клієнту у розмірі 10 млн грн. Ймовірність дефолту клієнта – 5%, очікувані втрати при дефолті – 80%. Розрахуйте очікувані кредитні втрати.

Методичні рекомендації до виконання завдання:

Очікувані втрати = Сума кредиту × Ймовірність дефолту × Очікувані втрати при дефолті.

Практичне завдання 4. Формування резервів. Банк має кредитний портфель у розмірі 200 млн грн, із якого:

- Кредити 1-ї групи (мінімальний ризик) – 120 млн грн (резерв 0%);
- Кредити 2-ї групи (помірний ризик) – 80 млн грн (резерв 10%).

Розрахуйте загальну суму резервів банку.

Практичне завдання 5. Розрахунок рентабельності активів (ROA). Прибуток банку за рік становить 200 млн грн, середній обсяг активів – 5 млрд грн. Розрахуйте рентабельність активів (ROA).

Методичні рекомендації до виконання завдання:

$ROA = (\text{Прибуток} / \text{Середні активи}) \times 100\%$

Практичне завдання 6. Хеджування валютного ризику. Банк має валютний актив у розмірі 1 млн доларів США, а курс гривні до долара може змінитися від 36 до 40 грн/долар. Розрахуйте максимальний можливий збиток у гривнях від коливання курсу.

Практичне завдання 7. Визначення платоспроможності. Банк має зобов'язання на суму 7 млрд грн і активи на суму 9 млрд грн. Визначте, чи є банк платоспроможним.

Практичне завдання 8. Аналіз структури пасивів. Пасиви банку:

- Депозити клієнтів – 80%;
- Залучені міжбанківські кредити – 15%;
- Власний капітал – 5%.

Визначте ризики структури пасивів банку.

Практичне завдання 9. Оцінка ефективності діяльності. Доходи банку становлять 1,5 млрд грн, витрати – 1,2 млрд грн. Розрахуйте коефіцієнт ефективності витрат (Cost-to-Income Ratio).

Методичні рекомендації до виконання завдання:

$\text{Cost-to-Income Ratio} = (\text{Витрати} / \text{Доходи}) \times 100\%$

Практичне завдання 10. Моніторинг фінансових показників. На основі таких показників банку:

- Коефіцієнт ліквідності – 25%;
- Достатність капіталу – 12%;
- Частка непрацюючих кредитів – 5%.

Визначте, чи відповідає банк нормативним вимогам.

Методичні рекомендації до виконання завдання:

1. Коефіцієнт ліквідності:

- Миттєва ліквідність (Н4): мінімум 20%.
- Поточна ліквідність (Н5): мінімум 40%.
- Короткострокова ліквідність (Н6): мінімум 60%.

2. Достатність капіталу:

- В Україні мінімальний рівень Н2 становить 10% (встановлено НБУ).
- Для міжнародних стандартів (Базель III) – щонайменше 8%.

3. Частка непрацюючих кредитів (NPL – Non-Performing Loans):

- Оптимально: до 5%.
- Якщо NPL перевищує 10%, це свідчить про зростання ризиків для банку.

Важливість цих нормативів:

1. Коефіцієнт ліквідності гарантує, що банк має достатньо коштів для виконання поточних зобов'язань.
2. Достатність капіталу забезпечує захист від ризиків та втрат, пов'язаних із кредитною діяльністю.
3. Частка непрацюючих кредитів відображає якість кредитного портфеля та загальний стан управління ризиками в банку.

Тестові завдання:

1. Що таке фінансова стійкість банку?

- a) Здатність банку ефективно управляти персоналом
- b) Здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання вчасно
- c) Здатність банку отримувати прибуток від усіх операцій
- d) Здатність банку уникати оподаткування

2. Що означає норматив достатності капіталу (H2)?

- a) Співвідношення між ліквідними активами та короткостроковими зобов'язаннями
- b) Відсоток власного капіталу, необхідний для покриття ризиків
- c) Частка кредитів, виданих фізичним особам
- d) Частка резервів у структурі активів

3. Який мінімальний рівень нормативу достатності капіталу (H2) в Україні?

- a) 5%
- b) 8%
- c) 10%
- d) 12%

4. Що показує коефіцієнт ліквідності банку?

- a) Рентабельність активів
- b) Здатність банку своєчасно виконувати короткострокові зобов'язання
- c) Середній рівень доходу клієнтів банку
- d) Частку непрацюючих кредитів

5. Чим є непрацюючі кредити (NPL)?

- a) Кредити, видані без відсотків
- b) Кредити, за якими порушені строки платежів понад 90 днів
- c) Кредити, видані підприємствам малого бізнесу
- d) Кредити, що приносять банку найбільший прибуток

6. Який рівень NPL вважається оптимальним?

- a) До 5%
- b) До 10%
- c) До 20%
- d) До 50%

7. Що таке хеджування валютних ризиків?

- a) Створення резервів для покриття втрат від валютних операцій
- b) Використання фінансових інструментів для зменшення впливу коливань валютних курсів
- c) Надання позик у національній валюті
- d) Продаж іноземної валюти клієнтам банку

8. Який коефіцієнт ліквідності (H4) вимагається НБУ?

- a) Мінімум 10%
- b) Мінімум 20%
- c) Мінімум 30%
- d) Мінімум 50%

9. Що таке диверсифікація ризиків?

- a) Зосередження активів у найбільш дохідному напрямку
- b) Розподіл активів і зобов'язань між різними клієнтами та операціями

- c) Резервування всіх кредитів на однаковому рівні
 d) Розподіл прибутків між акціонерами
 10. Як розраховується рентабельність активів (ROA)?
 a) Прибуток / Активи $\times 100\%$
 b) Активи / Прибуток $\times 100\%$
 c) Витрати / Доходи $\times 100\%$
 d) Зобов'язання / Активи $\times 100\%$

11. Що є основною метою формування резервів банком?

- a) Оптимізація витрат
 b) Покриття можливих втрат від ризикових активів
 c) Збільшення прибутку акціонерів
 d) Оплата праці персоналу

12. Який показник вказує на ефективність витрат банку?

- a) ROA
 b) Cost-to-Income Ratio
 c) NPL
 d) H4

13. Що таке поточна ліквідність (H5)?

- a) Здатність банку покривати довгострокові зобов'язання
 b) Співвідношення активів і пасивів з терміном погашення до одного року
 c) Максимальна сума позик, що може бути видана клієнтам
 d) Відсоток кредитів, виданих фізичним особам

14. Що є основним методом зменшення кредитного ризику?

- a) Зниження процентних ставок
 b) Резервування частини кредитного портфеля
 c) Концентрація кредитів у одного клієнта
 d) Використання хеджування процентних ставок

15. Який звіт банку показує прибуток і витрати за певний період?

- a) Баланс
 b) Звіт про фінансові результати
 c) Звіт про рух грошових коштів
 d) Розподіл активів

Тема 14. Регулювання діяльності банку

Мета: закріплення, поглиблення, розширення і систематизація знань щодо засад системи банківського регулювання та нагляду на міжнародному та національному рівнях.

Завданнями практичного заняття є:

- опрацювання основного навчального матеріалу із поданої теми;
- аналіз додаткових літературних джерел стосовно питань, що виносяться на семінарське заняття;
- формування системи навичок та умінь студентів у контексті досліджуваної тематики;
- виявлення напрямів практичного застосування отриманих теоретичних знань;
- оцінювання рівня підготовки студентів в межах семінарського заняття з метою подальшого стимулювання їхньої навчальної активності.

Питання для перевірки засвоєння знань:

1. Сутність та форми регулювання банківської діяльності.
2. Мета, організація, підстави та обсяг нагляду.
3. Історія розвитку системи банківського регулювання та нагляду в Україні.

Короткі теоретичні відомості

1. Сутність та форми регулювання банківської діяльності.

Регулювання банківської діяльності — це сукупність заходів, спрямованих на забезпечення стабільності, прозорості та безпеки банківської системи. Регулювання здійснюється шляхом

встановлення норм, правил і вимог до діяльності банків, контролю за їх дотриманням та застосування санкцій за порушення.

Основні форми регулювання:

1. Пряме (адміністративне):
  - Ліцензування банків.
  - Встановлення обов'язкових нормативів (капітал, ліквідність, кредитні ризики).
  - Проведення перевірок діяльності банків.
2. Непряме (економічне):
  - Вплив на процентну політику через облікову ставку.
  - Вимоги до обов'язкових резервів.
  - Надання кредитів рефінансування.

2. *Мета, організація, підстави та обсяг нагляду.*

Мета банківського регулювання:

- Забезпечення стабільності банківської системи.
- Захист інтересів вкладників і кредиторів.
- Зниження системних ризиків і попередження фінансових криз.

Основним регулятором є Національний банк України (НБУ), який виконує такі функції:

- Встановлює правила і нормативи для банків.
- Контролює їх дотримання через перевірки та аналіз фінансової звітності.
- Застосовує санкції за порушення вимог.

Підстави для здійснення нагляду:

- Законодавство України (наприклад, Закон «Про банки і банківську діяльність»).
- Розпорядження та нормативні акти НБУ.
- Необхідність забезпечення безпеки фінансових операцій.

Обсяг нагляду:

- Пруденційний нагляд: контроль за відповідністю банків економічним нормативам (достатність капіталу, ліквідність).
- Операційний нагляд: перевірка фінансової звітності, якості активів і пасивів, управління ризиками.
- Нагляд за комплаєнсом: дотримання законодавства, включаючи боротьбу з відмиванням грошей.

3. *Історія розвитку системи банківського регулювання та нагляду в Україні*

- 1991 рік: Заснування Національного банку України. Перші спроби формування нормативно-правової бази для регулювання банків.
- 1998 рік: Впровадження міжнародних стандартів, перехід до пруденційного нагляду.
- 2000-ті роки: Активізація роботи з Базельським комітетом, адаптація норм Базель II до українських умов.
- 2008-2009 рр.: Фінансова криза, реформування наглядових функцій, посилення вимог до капіталізації банків.
- 2014-2017 рр.: Банківська криза в Україні, проведення "очищення" банківської системи (ліквідація понад 90 банків), імплементація норм Базель III.
- Сучасність: Розвиток цифрових технологій, кібербезпека, інтеграція з європейськими нормами, посилення антикорупційних заходів.

Висновок:

Регулювання банківської діяльності в Україні є важливим інструментом забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів клієнтів. Його розвиток відбувається з урахуванням міжнародних стандартів і викликів сучасного фінансового середовища

Виконання практичних завдань

Практичне завдання 1. *Розрахунок нормативу достатності капіталу (H2).* Банк має:

- Регулятивний капітал — 1,5 млрд грн,
- Активи, зважені на ризик — 10 млрд грн.

Розрахуйте норматив достатності капіталу (H2) та визначте, чи відповідає він мінімальному рівню 10%.

Практичне завдання 2. *Оцінка миттєвої ліквідності (Н4).* У банку:

- Ліквідні активи становлять 500 млн грн,
- Зобов'язання до погашення протягом 30 днів — 1,2 млрд грн.

Розрахуйте норматив миттєвої ліквідності (Н4).

Практичне завдання 3. *Розрахунок резервів на покриття кредитних ризиків.* Банк має кредитний портфель на суму 300 млн грн, з якого:

- Кредити з низьким ризиком (резерв 1%) — 200 млн грн,
- Кредити з високим ризиком (резерв 20%) — 100 млн грн.

Розрахуйте суму резервів.

Практичне завдання 4. *Визначення частки непрацюючих кредитів (NPL).* У банку загальний кредитний портфель становить 500 млн грн, із яких 60 млн грн — кредити з простроченням понад 90 днів. Розрахуйте частку NPL.

Практичне завдання 5. *Оцінка ризику на одного позичальника (Н7).* Банк надав кредит одному клієнту на суму 300 млн грн. Регулятивний капітал банку становить 2 млрд грн. Визначте, чи дотримано норматив Н7 ($\leq 25\%$).

Методичні рекомендації до виконання

$$Н7 = (\text{Кредит одному позичальнику} / \text{Регулятивний капітал}) \times 100\%$$

Практичне завдання 6. *Аналіз структури пасивів.* Пасиви банку складаються з:

- Власного капіталу — 10%,
- Депозитів фізичних осіб — 60%,
- Міжбанківських кредитів — 30%.

Оцініть, які ризики можуть виникнути в банку.

Практичне завдання 7. *Розрахунок рентабельності капіталу (ROE).* Чистий прибуток банку становить 200 млн грн, власний капітал — 1 млрд грн. Розрахуйте рентабельність капіталу (ROE).

Методичні рекомендації до виконання

$$ROE = (\text{Чистий прибуток} / \text{Власний капітал}) \times 100\%$$

Практичне завдання 8. *Вплив зміни облікової ставки НБУ.* НБУ підвищив облікову ставку з 10% до 15%. Як це вплине на банківську систему?

Практичне завдання 9. *Розрахунок співвідношення активів і зобов'язань.* У банку активи становлять 8 млрд грн, а зобов'язання — 6,5 млрд грн. Розрахуйте співвідношення активів і зобов'язань та визначте, чи забезпечує банк свою платоспроможність.

Практичне завдання 10. *Аналіз фінансової звітності.* У звіті банку зазначено:

- Доходи — 1,2 млрд грн,
- Витрати — 900 млн грн,
- Чистий прибуток — 300 млн грн.

Розрахуйте коефіцієнт ефективності витрат (Cost-to-Income Ratio).

Тестові завдання:

1. Що є основною метою банківського регулювання?

- Збільшення прибутку банків
- Захист інтересів клієнтів і забезпечення стабільності банківської системи
- Максимізація кредитування населення
- Мінімізація витрат банків

2. Хто в Україні здійснює регулювання діяльності банків?

- Міністерство фінансів
- Верховна Рада України
- Національний банк України (НБУ)
- Кабінет Міністрів України

3. Який економічний норматив вказує на здатність банку покривати свої ризики за рахунок власного капіталу?

- a) Норматив миттєвої ліквідності (Н4)
- b) Норматив достатності капіталу (Н2)
- c) Норматив ризику на одного позичальника (Н7)
- d) Норматив поточної ліквідності (Н5)

4. Що показує норматив миттєвої ліквідності (Н4)?

- a) Частку непрацюючих кредитів у кредитному портфелі
- b) Співвідношення ліквідних активів до зобов'язань, що мають бути погашені протягом 30 днів
- c) Рівень ризику інвестицій
- d) Ефективність банківських витрат

5. Яке мінімальне значення нормативу достатності капіталу (Н2) встановлено НБУ?

- a) 8%
- b) 10%
- c) 15%
- d) 20%

6. Що таке частка непрацюючих кредитів (NPL)?

- a) Кредити, які видані клієнтам без застави
- b) Кредити, за якими порушено строки платежів понад 90 днів
- c) Кредити, які надають максимальний дохід банку
- d) Кредити, видані на короткий термін

7. Який норматив регулює максимальний рівень кредитного ризику на одного позичальника?

- a) Н4
- b) Н2
- c) Н7
- d) Н5

8. Що є основним інструментом непрямого регулювання банківської діяльності?

- a) Ліцензування
- b) Облікова ставка
- c) Проведення перевірок
- d) Встановлення лімітів кредитування

9. Який міжнародний стандарт визначає правила банківського регулювання?

- a) МСФЗ
- b) Базельські угоди
- c) Міжнародний валютний фонд
- d) Рада Європи

10. Який рівень нормативу миттєвої ліквідності (Н4) вимагає НБУ?

- a) Не менше 20%
- b) Не менше 30%
- c) Не менше 40%
- d) Не менше 50%

11. Який звіт банку відображає його прибутки та витрати?

- a) Баланс
- b) Звіт про рух грошових коштів
- c) Звіт про фінансові результати
- d) Довідка про активи

12. Що є метою резервування коштів банком?

- a) Оптимізація витрат
- b) Покриття можливих втрат за активними операціями
- c) Збільшення розміру депозитів
- d) Максимізація прибутків

13. Що показує норматив поточної ліквідності (Н5)?

- a) Здатність банку виконувати короткострокові зобов'язання протягом року
- b) Рівень доходів банку

c) Ставлення власного капіталу до активів банку

d) Частку ліквідних активів у портфелі банку

14. Яка частка непрацюючих кредитів (NPL) вважається оптимальною?

a) До 5%

b) До 10%

c) До 15%

d) До 20%

15. Що є підставою для здійснення нагляду за банком?

a) Закон «Про банки і банківську діяльність»

b) Рішення акціонерів банку

c) Вимоги клієнтів банку

d) Високий рівень прибутковості банку

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль знань – вид контролю якості знань та вмінь здобувачів освіти, який проводиться протягом навчальних занять. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять у формах усного та письмового опитування, поточного тестування, оцінювання рефератів, доповідей, домашніх завдань та ін. Поточний контроль якості знань студентів здійснюється викладачем, який проводить семінарські і практичні роботи.

Об'єктами поточного контролю знань студента є:

- систематичність та активність роботи на практичних заняттях;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;

При контролі систематичності і активності роботи студента на практичних заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на практичні заняття; результати контрольних робіт.

Поточний контроль знань студентів з дисципліни «Банківські операції» проводиться за такими формами:

а) *під час практичних занять:*

- опитування або тестування знань студентів з теоретичного матеріалу;
- оцінка виконання ситуаційних вправ та практичних завдань під час заняття;

б) *за результатами виконання завдань самостійного опрацювання (індивідуальних завдань):*

- оцінка виконання домашніх завдань під час заняття;
- оцінка підготовки глосарію, презентацій;
- обговорення матеріалів рефератів під час практичних занять;
- обговорення матеріалів доповідей з поставленого проблемного питання, проведення дискусій, підведення резюме з даного питання під час практичного заняття.

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів під час практичного заняття виставляється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну і ґрунтовну відповідь на задане запитання з теми заняття;
- при тестуванні – за правильні відповіді на всі запитання тесту з теми заняття;
- при виконанні практичних завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) вирішення завдання; за знання теоретичних основ проблеми, поставленої в завданні; за володіння формулами та математичними методами, необхідними для вирішення завдання; за отриманий правильний результат.

Підсумковий контроль знань – вид контролю якості знань студентів, який проводиться по закінченню навчального семестру у формах семестрового екзамену, семестрового заліку.

З метою підвищення мотивації студентів до систематичної активної роботи впродовж всього навчального семестру, зниження впливу випадкових факторів на підсумкову оцінку під час проведення контрольних заходів, застосовується накопичувальна (акумулююча) система оцінки знань студентів під час поточного контролю.

Робота студентів на практичних та семінарських заняттях оцінюється викладачем, а оцінка заноситься у відповідний журнал. Аналогічно оцінюються усі інші складові (індивідуальна, самостійна робота) поточного контролю з дисципліни. Таким чином здійснюється постійне накопичення студентом сумарної оцінки протягом відповідного кредиту. Сформована таким чином сумарна оцінка є основою для оцінювання з відповідної дисципліни.

Наприкінці чергового навчального семестру викладач знайомить студентів з досягнутими результатами поточного контролю (атестації змістовних кредитів, аудиторної, самостійної роботи). Якщо результат відповідає позитивній оцінці (від 50 до 100 балів), студент бере участь у виведенні підсумкової оцінки, яка заноситься у заліково-екзаменаційну відомість та залікову книжку.

Оцінювання знань здобувачів здійснюється за національною шкалою (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”, “зараховано”, “не зараховано”), шкалою ECTS та 100-бальною шкалою. Для розрахунку оцінки за накопичувальною системою використовується 100-бальна шкала. Кожна оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, переводиться до державної шкали (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”) та шкали ECTS (A,B,C,D,E,FX,F) згідно з таблицею. У випадку, коли семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку, оцінці за 100-бальною

шкалою від 50 до 100 балів відповідає оцінка “зараховано” за державною шкалою, а оцінці від 0 до 49 балів – “не зараховано”.

Критерії оцінювання знань та вмінь студента за результатами вивчення навчальної дисципліни:

«Відмінно» (А) – 90-100 балів. Студент має глибокі знання з тем практичних занять. Доповідь змістовна, ґрунтовна та відповідає вимогам. При підготовці до заняття студент використовував творчий підхід, не обмежуючись тільки матеріалами підручника або лекції. Під час практичного заняття студент активно приймає участь в дискусіях та доповнює відповіді інших. Протягом відповіді активно використовує приклади для кращого розуміння матеріалу. Під час заняття вдало поєднує теоретичні знання та практичні вміння з даної дисципліни. Приймає активну участь у розв’язанні практичних завдань.

«Добре» (В) – 80-89 балів. Студент має міцні ґрунтовні знання. Доповідь змістовна та відповідає вимогам. При підготовці до заняття студент не обмежується тільки матеріалами лекції. Під час практичного заняття студент приймає участь при обговоренні поставленого питання. Протягом відповіді може використати приклади для кращого розуміння матеріалу. Проте існують незначні помилки при змогах застосувати отримані знання в практичній діяльності.

«Добре» (С) – 65-79 балів. Студент знає програмний матеріал повністю. Доповідь відповідає вимогам. Студент своєчасно готується до заняття. Під час заняття студент відповідає на поставлені запитання. Проте існують проблеми з застосуванням прикладів з практичної діяльності. Існують певні помилки в трактуванні поставленого питання, не вміє самостійно та творчо мислити, не може вийти за межі теми.

«Задовільно» (D) – 55-64 балів. Студент знає тему заняття, має уявлення про навчальний матеріал, але його знання мають загальний характер. Вміє відповідати на окремі поставлені запитання. При обговоренні інших питань практичного заняття не приймає активної участі і не може привести приклади застосування матеріалу на практиці.

«Задовільно» (E) – 50-54 балів. Студент знає основну тему заняття, має уявлення про поставлене питання, але його знання мають загальний характер. Відповіді базуються лише тільки на лекційному курсі і практично не підкріплені прикладами. Має певні прогалини в інших темах, на яких базується матеріал практичного заняття.

«Незадовільно» (FX) – 35-49 балів. Студент має фрагментарні знання, не володіє програмним матеріалом. Відповіді на всі поставлені запитання не повні або взагалі відсутні. При відповіді часто зупиняється і не може додатково відповідати на запитання.

«Незадовільно» (F) – 1-34 бали. Студент повністю не знає програмного матеріалу, не працює в аудиторії, не готовий відповідати на будь-яке запитання з теми практичного заняття.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1-34		

Розподіл балів, які отримують студенти дисципліна «Банківські операції (ч.1)»

Поточне оцінювання та самостійна робота													Накопичувальні бали/ Сума
T1	T2	CP	K1	T3	T4	CP	K2	T5	T6	CP	KP	K3	
30	30	40	100	30	30	40	100	25	25	40	10	100	300

T1, T2... – теми занять; CP – самостійна робота; K1, K2, K3 – кредити; KP – контрольна робота

Розподіл балів, які отримують студенти дисципліна «Банківські операції (ч.2)»

Поточне оцінювання та самостійна робота																Іспит	Накопичувальні бали/ Сума
Т7	Т8	СР	К4	Т9	Т10	СР	К5	Т11	Т12	СР	К6	Т13	Т14	СР	КР		К7
30	30	40	100	30	30	40	100	30	30	40	100	20	20	40	20	100	40

*Примітка. Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

Т7, Т8... – теми занять

СР – самостійна робота

К4, К5 ....– кредити

КР – контрольна робота

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ:

- Маржа – різниця між ставками за кредитами і депозитами.
- Монетарна політика – політика центрального банку, спрямована на регулювання грошового обігу.
- Мультиплікатор депозитів – механізм створення банками нових грошей через кредитування.
- Міжбанківський кредит – позика, надана одним банком іншому.
- Міжбанківський ринок – ринок, де банки здійснюють операції між собою.
- Національна валюта – офіційна грошова одиниця країни.
- Непрацюючі кредити (NPL) – кредити, за якими порушено строки платежів.
- Норматив ліквідності – встановлений рівень ліквідних активів для забезпечення платоспроможності банку.
- Облігація – борговий цінний папір.
- Облікова ставка – процентна ставка, за якою центральний банк кредитує комерційні банки.
- Овердрафт – перевищення залишку коштів на рахунку клієнта.
- Операційний ризик – ризик втрат через помилки у внутрішніх процесах.
- Оцінка кредитоспроможності – аналіз платоспроможності позичальника.
- Пасиви банку – залучені кошти банку.
- Перевідступлення боргу – передача права вимоги банку іншій особі.
- Платоспроможність – здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання.
- Платіжна система – механізм для здійснення грошових переказів.
- Поточний рахунок – рахунок для зберігання коштів та проведення операцій.
- Процентний ризик – ризик, пов'язаний зі зміною процентних ставок.
- Резерви банку – кошти, призначені для покриття можливих втрат.
- Рентабельність – показник ефективності діяльності банку.
- Реструктуризація боргу – зміна умов погашення боргу.
- Рефінансування – надання центральним банком кредитів комерційним банкам.
- Ризик ліквідності – можливість втрати банком здатності виконувати зобов'язання.
- Ринок капіталу – фінансовий ринок, де здійснюються операції з довгостроковими активами.
- Розрахунково-касове обслуговування – операції банку з рахунками клієнтів.
- Санація – відновлення платоспроможності банку.
- Своп – обмін активами між сторонами на договірних умовах.
- Сек'юритизація – перетворення активів у цінні папери.
- Системно важливий банк – банк, неспроможність якого може дестабілізувати фінансову систему.
- Стрес-тестування – аналіз стійкості банку до кризових ситуацій.
- Суверенний ризик – ризик, пов'язаний із неспроможністю держави виконувати фінансові зобов'язання.
- Транзакція – фінансова операція між банком і клієнтом.
- Трастові операції – операції довірчого управління активами.
- Управління ризиками – процес ідентифікації, оцінки та мінімізації ризиків.
- Факторинг – продаж банком права вимоги боргу клієнта.
- Фінансова стійкість – здатність банку протистояти ризикам і виконувати зобов'язання.
- Фінансовий моніторинг – контроль за фінансовими операціями для попередження незаконних дій.
- Фінансові інструменти – активи, які використовуються для фінансових операцій.
- Ф'ючерс – контракт на купівлю чи продаж активів у майбутньому.
- Хеджування – страхування від фінансових ризиків.
- Ціна капіталу – вартість залучення коштів для банку.
- Цінні папери – документи, що засвідчують право власності або боргові зобов'язання.
- Чек – розпорядження банку виплатити певну суму.
- Чиста процентна маржа – різниця між процентними доходами і витратами банку.
- Швидкість обігу грошей – частота використання грошей у платежах за певний період.
- Юридичний ризик – ризик втрат через зміни законодавства.

ПІДСУМКОВІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ ТА ІСПИТУ:

1. Економічний зміст депозитних операцій, їх класифікація та загальна характеристика.
2. Депозитні операції комерційних банків з юридичними особами та фізичними особами.
3. Механізм здійснення строкових депозитних операцій з юридичними особами і фізичними особами.
4. Система страхування (гарантування) вкладів населення в банках.
5. Загальна характеристика діяльності банків на ринку цінних паперів.
6. Емісійні операції банків.
7. Інвестиційні операції банків з цінними паперами.
8. Заставні операції банків з цінними паперами.
9. Професійна діяльність банків на ринку цінних паперів.
10. Характеристика і види векселів.
11. Облік і переоблік векселів.
12. Кредити під заставу векселів.
13. Авалювання і акцептація векселів.
14. Видача гарантій по забезпеченню оплати векселів.
15. Інкасування векселів.
16. Оплата векселів за дорученням клієнта.
17. Зберігання банками векселів клієнтів.
18. Емісія і використання банківських векселів.
19. Сутність і класифікація інвестицій.
20. Правові засади здійснення інвестиційної діяльності банків в Україні.
21. Інвестиційний портфель банку.
22. Участь банків у процесі фінансування капітальних вкладень.
23. Порядок визначення ефективності інвестиційного проекту.
24. Характеристика інвестиційним ризикам та методам їх мінімізації.
25. Зміст інвестиційної політики банку.
26. Поняття валюти, валютний курс.
27. Операції з валютними цінностями.
28. Операції банків з іноземною валютою.
29. Валютна позиція банку.
30. Характеристика банківських рахунків в іноземній валюті.
31. Поточні, розподільні, кредитні і депозитні рахунки в іноземній валюті.
32. Неторгові операції уповноважених банків в іноземній валюті.
33. Обмінні операції з готівковою іноземною валютою.
34. Організація роботи уповноважених банків по обслуговуванню фізичних осіб пластиковими картами і дорожніми чеками міжнародних платіжних систем.
35. Торгові поточні операції уповноважених банків в іноземній валюті.
36. Порядок купівлі-продажу іноземної валюти на українському міжбанківському валютному ринку. Міжнародні розрахунки уповноважених банків.
37. Загальна характеристика і види нетрадиційних банківських операцій і послуг.
38. Лізингові операції.
39. Банківські гарантії і поручительства.
40. Посередницькі, консультаційні і інформаційні послуги.
41. Трастові послуги.
42. Факторинг і форфейтинг.
43. Операції з дорогоцінними металами.
44. Фінансовий інжиніринг.
45. Посередницькі та інформаційні послуги банку.
46. Послуги щодо зберігання цінностей.
47. Банківські операції з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням.
48. Інтернет-банкінг.
49. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та способи її забезпечення.
50. Ліквідність та платоспроможність банку.
51. Прибутковість банків.

52. Розрахунок показників прибутковості банку.
53. Управління банківськими ризиками.
54. Формування резервів для покриття можливих втрат банку від активних операцій.
55. Фінансові звіти банку та оцінка його діяльності.
56. Економічні нормативи регулювання діяльності банків.
57. Банківський нагляд, його повноваження та основні завдання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях: навч. посіб. / уклад.: О. М. Гладчук, І. Я. Ткачук, В. М. Харабара ; Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича: Рута, 2020. - 207 с.
2. Благун І. І. Банківська система України в умовах турбулентності фінансового ринку: теорія, методологія, практика : монографія / І. І. Благун; ДВНЗ "Прикарпат. держ. ун-т ім. Василя Стефаника". - Івано-Франківськ : ДВНЗ "Прикарп. нац. ун-т ім. Василя Стефаника", 2020. - 363 с.
3. Гладких Д. М. Банківська безпека держави в умовах розвитку інформаційної економіки (трансформації банківських операцій) : [монографія] / Д. М. Гладких ; Нац. ін-т стратег. дослідж. - Київ : НУОУ, 2019. - 392 с.
4. Зянько В. В. Банківський менеджмент: навч. посіб. / В. В. Зянько, Н. О. Коваль, І. Ю. Єпіфанова ; Вінниць. нац. техн. ун-т. - 2-ге вид., допов. - Вінниця : ВНТУ, 2018. - 125 с.
5. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції: навчальний посібник. 2-ге вид. К.: ЦУЛ, 2019. 536 с.
6. Ушакова О. А. Банківські операції: навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2021. - 226 с

Додаткова:

1. Банківські операції: зб. практ. завдань / уклад.: О. М. Гладчук, О. Ю. Антохова; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці: Рута, 2018. - 199 с.
2. Банківська система: підручник: у 2 ч. / за ред. проф. Лади Василівни Шірінян ; Нац. унт. харч. технологій. - Київ : Ліра-К, 2019. Ч. 1 : Банківська система України та її економічні основи / [Л. В. Шірінян та ін.]. - 2019. - 411 с.
3. Банківська система: навч. посіб. / [О. І. Береславська та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. І. Береславської ; Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України. - Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. - 485 с.
4. Вавдіюк Н. С. Банківське регулювання та нагляд: навч. посіб. / Вавдіюк Н. С., Корецька Н. І. ; Луць. нац. техн. ун-т. - Луцьк : ІВВ Луць. НТУ, 2018. - 334 с.
5. Бондарук Т. Г., Лукашук М. В., Особливості та перспективи банківського кредитування сільського господарства на сучасному етапі розвитку економіки України. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. пр. 2020. №3. С. 84-92.
6. Механізм антикризового управління в банках України : монографія / Копилюк О. І., Буряк П. Ю., Жовтанецька Я. В., Музичка О. М. Львів : СПОЛОМ, 2018. 267с

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://www.fg.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Державної фіскальної служби. URL: <http://minrd.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Урядового порталу. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>
7. Офіційний вебпортал парламенту України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>

ДОДАТОК А

Додаток 12
до Інструкції про порядок організації
касової роботи банками та проведення
платіжних операцій надавачами
платіжних послуг в Україні
(у редакції постанови Правління
Національного банку України
від 21.12.2018 № 145
(підпункт 2 пункту 102 розділ VI)

Прибутково-видатковий касовий ордер № _____

_____ (дата здійснення касової операції)

_____ [найменування банку (філії, відділення)]

Назва валюти/банківського металу*	Дебет Кредит	№ рахунку	Сума/маса*	Еквівалент у гривнях/вартість у гривнях (облікова)*
Загальна сума/маса банківського металу* (цифрами)				

Отримувач/платник _____ (зазначати потрібне)

Загальна сума/маса банківського металу* _____ (словами)

Зміст операції _____

Кількість інкасаторських сумок** _____

Пред'явлений документ _____ № _____ (посвідчення, перепустка)

Підпис платника/отримувача _____

Підписи банку _____

* Зазначається в разі здійснення операцій з банківськими металами.

** Зазначається в разі видачі інкасаторам інкасаторських сумок із готівкою для їх перевезення.

{Додаток в редакції Постанови Національного банку № 145 від 21.12.2018; із змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 128 від 21.06.2022 }

ДОДАТОК Б

**ПРАВИЛА
заповнення реквізитів касових документів/платіжних інструкцій**

№ з/п	Назва реквізиту	Вимоги до заповнення реквізиту
1	2	3
1	Номер	Надавач платіжних послуг, що здійснює касову/платіжну операцію, проставляє порядковий номер реєстрації касового документа/платіжної інструкції
2	Дата здійснення операції	<p>У платіжній інструкції на переказ готівки зазначається дата фактичного пред'явлення її до надавача платіжних послуг/комерційного агента. Грошові чеки дійсні протягом 10 календарних днів із дня їх виписування, не враховуючи день виписування.</p> <p>У платіжній інструкції на видачу готівки, касових документах зазначається дата здійснення касової/платіжної операції.</p> <p>Дата здійснення касової/платіжної операції в документі зазначається так: число цифрами "ДД", місяць словом, рік цифрами "РРРР"</p>
3	Отримувач	<p>У платіжних інструкціях на видачу готівки, касових документах на видачу готівки/банківських металів (для банку) фізичній особі зазначаються її прізвище, власне ім'я та по батькові, юридичній особі - найменування юридичної особи та прізвище, власне ім'я, по батькові особи, яка уповноважена діяти від імені юридичної особи.</p> <p>У платіжних інструкціях на переказ готівки зазначаються найменування юридичної особи або прізвище, власне ім'я, по батькові фізичної особи.</p> <p>За операціями з казначейськими зобов'язаннями прізвище, власне ім'я та по батькові клієнта не зазначаються, крім випадків, установлених законодавством України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.</p> <p>Під час оформлення прибутково-видаткового касового ордера на загальну суму виконаних касових операцій та за касовою операцією з видачі готівки через інкасаторів, за наявності підписів інкасаторів у первинному документі про отримання ними готівки цей реквізит не заповнюється.</p> <p>Ідентифікація та верифікація особи, яка звернулася для отримання переказу готівкою за платіжною інструкцією здійснюється відповідно до вимог</p>

		законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення
4	Платник/ініціатор	<p>Зазначається особа, яка ініціює платіжну операцію шляхом подання/формування платіжної інструкції з відповідною сумою готівки/особа, яка на законних підставах ініціює платіжну операцію шляхом формування та/або подання відповідної платіжної інструкції.</p> <p>Зазначаються найменування юридичної особи та прізвище, власне ім'я, по батькові особи, яка уповноважена діяти від імені юридичної особи, що здійснює платіжну операцію/внесення банківських металів.</p> <p>Якщо платіжну операцію здійснює фізична особа, то зазначаються її прізвище, власне ім'я та по батькові та/або реєстраційний номер облікової картки платника податків/номер особового рахунку або серія (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідні органи державної фіскальної служби і мають відмітку в паспорті) [для нерезидентів - номер (та за наявності - серія) паспорта (або іншого документа, що посвідчує особу та відповідно до законодавства України може використовуватися на території України для укладання правочинів), дату видачі та орган, що видав, громадянство].</p> <p>За операціями з казначейськими зобов'язаннями прізвище, власне ім'я та по батькові клієнта не зазначаються, крім випадків, установлених законодавством України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Ідентифікація та верифікація користувачів здійснюється відповідно до вимог законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. У прибутковому, видатковому та прибутково-видатковому касових ордерах зазначаються прізвище, власне ім'я, по батькові працівника надавача платіжних послуг. Під час оформлення прибутково-видаткового касового ордера на загальну суму виконаних касових операцій та за касовою операцією з оприбуткування готівки, зданої інкасаторами, за наявності підписів інкасаторів у первинному документі про здавання готівки цей реквізит не заповнюється</p>

5	Код отримувача	У разі здійснення платіжної операції для зарахування готівки на рахунок отримувача, відкритий в іншому надавачеві платіжних послуг, зазначаються: для юридичної особи - код платника податків; фізичної особи - реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідні органи державної фіскальної служби і мають відмітку в паспорті)
6	Надавач платіжних послуг отримувача	Зазначаються повне або скорочене найменування та місцезнаходження надавача платіжних послуг, який надає послуги отримувачу, яке міститься в Державному реєстрі банків або в Державному реєстрі фінансових установ
7	Надавач платіжних послуг платника	Зазначаються повне або скорочене найменування та місцезнаходження надавача платіжних послуг (або його комерційного агента), який надає послуги платнику, яке міститься в Державному реєстрі банків або в Державному реєстрі фінансових установ/Реєстр платіжної інфраструктури
8	Код Єдиного ідентифікатора Національного банку (ID НБУ)	Зазначається реквізит відповідно до єдиної ідентифікації учасників фінансового ринку України
9	Назва валюти/банківського металу	Зазначається літерний код валюти/літерний і цифровий коди банківського металу відповідно до вимог нормативно-правових актів Національного банку під час здійснення операцій з іноземною валютою
10	Дебет/кредит	Зазначаються відповідні рахунки за касовими/платіжними операціями
11	Сума	Сума зазначається цифрами, гривні відділяються від копійок комою. Аналогічно зазначається сума в іноземній валюті
12	Маса банківського металу цифрами	Маса банківського металу зазначається одночасно цифрами в трійських унціях із заокругленням з точністю до третьої цифри після коми включно, а також у грамах
13	Еквівалент у гривнях/облікова ціна банківського металу	Еквівалент у гривнях зазначається під час здійснення операцій з іноземною валютою. Сума в гривнях розраховується в установленому порядку. Облікова ціна банківського металу (гривень) зазначається цифрами відповідно до облікової ціни банківського

		металу, розрахованої Національним банком та яка діятиме у день проведення операції. Гривні відокремлюються від копійок комою, копійки позначаються двома цифрами
14	Загальна сума/облікова ціна банківського металу (гривень)	Зазначаються сума словами, а назва національної валюти повністю "гривень" або скорочено "грн". Якщо сума складається лише з копійок, то перед її зазначенням ставиться "Нуль гривень". Якщо сума виражена в цілих гривнях, то зазначається "00 коп." або "00 копійок". Під час здійснення операцій з іноземною валютою сума словами зазначається в іноземній валюті та її еквівалент у гривнях в аналогічному порядку. Зазначається словами облікова ціна банківського металу, розрахована Національним банком та яка діятиме у день проведення операції, назва грошової одиниці повністю "гривень" або скорочено "грн". Якщо сума виражена в цілих гривнях, то зазначається "00 коп." або "00 копійок"
15	Призначення платежу/зміст операції	<p>У разі видачі готівки надавачем платіжних послуг зазначається, на які цілі вона видається.</p> <p>Під час приймання надавачем платіжних послуг/комерційним агентом готівки зазначається вид платежу або джерела її надходження, а в разі внесення суб'єктами підприємницької діяльності - фізичними особами на поточні/платіжні рахунки власної готівки за рахунок заощаджень зазначається "унесення власних заощаджень готівкою".</p> <p>За операціями з приймання/видачі банківських металів (з металевих рахунків клієнтів банку зазначається "приймання банківського металу"/"видача банківського металу".</p> <p>За операціями за поточними, вкладними (депозитними), платіжними рахунками, рахунками ескроу зазначається внесення готівки на поточний, вкладний (депозитний), платіжний рахунок, рахунок ескроу або видача готівки з нього.</p> <p>За операціями з погашення кредиту зазначається "погашення кредиту".</p> <p>За операціями за платіжними інструкціями, сформованими юридичними особами, які формують оплату за послуги зазначається "найменування послуги/оплата за товари".</p> <p>За операціями, не пов'язаними з поточними, платіжними, вкладними (депозитними) рахунками, рахунками ескроу зазначається "унесення готівки".</p> <p>За операціями на сплату платежів за штрафами у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху зазначається серія та номер протоколу про адміністративне правопорушення (код бюджетної класифікації - 21081300).</p> <p>За операціями на сплату платежів податків, адміністративних послуг, зборів та інших платежів до</p>

		бюджету зазначається "Код платежу"/"Код бюджетної класифікації"
16	Підстава	Зазначаються номер і дата розпорядчого акта або реєстру, протоколу САП/САБ
17	Підпис платника/ініціатора/отримувача	<p>Платник/ініціатор/отримувач ставить підпис власноручно або накладає ЕП як згода з умовами договору про надання платіжних послуг.</p> <p>На прибутково-видатковому касовому ордері [для банків (філій, відділень)], прибутковому касовому ордері та видатковому касовому ордері (для Національного банку) підписи платника/отримувача не ставляться, якщо вони оформлені на загальну суму виконаних касових/платіжних операцій, а також є підпис платника/ініціатора/отримувача на первинному документі, на підставі якого оформлено касовий/платіжний документ.</p> <p>За операціями з видачі/приймання готівки/банкнотських металів через інкасаторів, вони проставляють підпис про передавання/приймання цінностей у супровідному касовому ордері до сумки, описі цінностей в національній/іноземній валюті, що перевозяться, супровідній відомості до сумки з готівкою, журналі обліку прийнятих сумок із готівкою, супровідному документі на інкасацію банкоматів. Підпис інкасатора на прибутково-видатковому ордері, видатковому та видатковому позабалансовому ордері не вимагається</p>
18	Пред'явлений документ	<p>У грошових чеках, платіжній інструкції на видачу готівки, заявах на приймання/видачу банківських металів незалежно від суми зазначаються серія (за наявності) та номер паспорта громадянина України, найменування органу, що його видав, і дата видачі паспорта (або іншого документа, що посвідчує особу та відповідно до законодавства України може бути використаний на території України для укладання правочинів) [для нерезидентів - номер (та за наявності - серія) паспорта (або іншого документа, що посвідчує особу та відповідно до законодавства України може бути використаний на території України для укладання правочинів), дату видачі та орган, що його видав, громадянство]. Дата народження та місце проживання (для нерезидентів - місце тимчасового перебування) зазначаються в разі ідентифікації користувачів відповідно до вимог законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. У прибуткових, видаткових та прибутково-видаткових касових ордерах і заявах на видачу готівки працівникам банку зазначаються назва документа (посвідчення, перепустка) та його номер</p>

		<p>(крім операцій з видачі готівки касовим працівникам під час ведення аналітичного обліку).</p> <p>У платіжній інструкції на приймання готівки реквізит заповнюється в разі ідентифікації користувачів відповідно до вимог законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.</p> <p>На прибутково-видаткових касових ордерах із видачі/приймання готівки, банківських металів між касою банку та інкасаторами цей реквізит не заповнюється, якщо є підпис інкасаторів про передавання/приймання цінностей у супровідному касовому ордері до сумки, описі цінностей у національній/іноземній валюті, що перевозяться, супровідній відомості до сумки з готівкою, у журналі обліку прийнятих сумок з готівкою, супровідному документі на інкасацію банкоматів</p>
19	Підписи надавача платіжних послуг	Відповідальні надавача платіжних послуг проставляють власноручний підпис або накладають кваліфікований ЕП
20	Код платника/код ініціатора	<p>За платіжною операцією за платіжною інструкцією на перерахування податків, сплата адміністративних послуг, зборів та інших платежів до бюджету платник/ініціатор зазначає код/номер, а саме: юридична особа - код платника податків; фізична особа - реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію (за наявності) та номер паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідні органи державної фіскальної служби і мають відмітку в паспорті) [для нерезидентів - номер (та за наявності - серію) паспорта (або іншого документа, що посвідчує особу та відповідно до законодавства України може використовуватися на території України для укладання правочинів), дату видачі та орган, що видав, громадянство].</p> <p>Зазначається в платіжних інструкціях у разі ідентифікації користувачів відповідно до вимог законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення</p>
21	Період платежу	Зазначається, за який період здійснюється платіж

22	Дата валютування	Заповнюється платником/ініціатором за його бажанням, відповідно до умов договору про послуги, дата, починаючи з якої кошти, що становлять суму платіжної операції і переказані платником отримувачу, переходять у власність отримувача
23	Кількість сумок	У прибутково-видатковому касовому ордері зазначається кількість (цифрами і словами) отриманих для перевезення інкасаторських сумок із готівкою (якщо опис цінностей не оформляється)
24	З умовами договору про надання платіжних послуг згоден	<p>Зазначається власноручний підпис/ЕП користувача про згоду з умовами договору про надання платіжних послуг, про які поінформовано користувача платіжних послуг до проведення касової/платіжної операції та передбачено договором про надання платіжних послуг. Власноручний підпис/ЕП платника/ініціатора/отримувача в платіжній інструкції про згоду з умовами договору про надання платіжних послуг є підставою для проведення платіжної операції. Згода з умовами договору про надання платіжних послуг може бути в паперовій або електронній формі. У паперовій формі згоду з умовами договору про надання платіжних послуг користувач проставляє власноручним підписом.</p> <p>В електронній формі згоду з умовами договору про надання платіжних послуг користувач фіксує шляхом приєднання користувача до договору, розміщеного на його вебсайті в мережі Інтернет, або в спосіб, визначений надавачем платіжних послуг.</p> <p>Власноручний/ЕП підпис платника/ініціатора/отримувача, проставлений у платіжній інструкції про згоду з умовами договору про надання платіжних послуг, прирівнюється до підпису платника/ініціатора/отримувача про проведену платіжну операцію</p>
25	Інші реквізити	<p>Додаткові реквізити, потрібні для належного виконання касової/платіжної операції на приймання/видачу готівки, приймання/видачу банківських металів, визначаються надавачем платіжних послуг самостійно, передбачаються у внутрішніх документах та умовами договору про надання платіжних послуг.</p> <p>Контактна інформація про платника/ініціатора/отримувача, який здійснює платіжну операцію, включаючи операції без відкриття рахунку, надавач платіжних послуг визначає самостійно, передбачаються у внутрішніх документах та умовами договору про надання платіжних послуг</p>

{Додаток в редакції Постанови Національного банку № 145 від 21.12.2018, із змінами, внесеними згідно з Постановами Національного банку № 107 від 15.08.2019, № 144 від 17.12.2021; в редакції Постанови Національного банку № 128 від 21.06.2022; із змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 76 від 20.06.2023}

ДОДАТОК В

Додаток 11
до Інструкції про порядок організації
касової роботи банками та проведення
платіжних операцій надавачами
платіжних послуг в Україні
(у редакції постанови Правління
Національного банку України
21.06.2022 № 128)
(підпункт 1 пункту 102 розділу VI)

Платіжна інструкція на переказ готівки № _____

Дата здійснення платіжної операції _____ Дата валютування _____

Назва валюти		№ рахунку	Сума	Еквівалент у гривнях
	Дебет			
	Кредит			
Загальна сума (цифрами)				

Платник/ініціатор _____

Код платника¹ / код ініціатора¹ _____

Надавач платіжних послуг платника/комерційний агент² _____

Отримувач _____

Код отримувача² _____

Надавач платіжних послуг отримувача _____

Загальна сума _____

(словами)

Призначення платежу _____

Пред'явлений документ¹ _____

серія № _____ виданий _____

(номер документа)

(найменування установи, яка видала

документ)

_____ (дата видачі документа)

_____ (дата народження особи)

_____ (місце

проживання особи)

З умовами договору про надання платіжних послуг згоден³ _____

(підпис платника/ініціатора)

Підпис надавача платіжних послуг/комерційного агента _____

Додаткові реквізити _____

Квитанція до платіжної інструкції на переказ готівки № _____

Дата здійснення платіжної операції _____ Дата валютування _____

Назва валюти		№ рахунку	Сума	Еквівалент у гривнях
	Дебет			
	Кредит			
Загальна сума (цифрами)				

Платник/ініціатор _____

Код платника¹ / код ініціатора¹ _____

Надавач платіжних послуг платника/комерційний агент² _____

Отримувач _____

Код отримувача² _____

Надавач платіжних послуг отримувача _____

Загальна сума _____

(словами)

Призначення платежу _____

З умовами договору про надання платіжних послуг згоден³ _____

(підпис платника/ініціатора)

Підпис надавача платіжних послуг/комерційного агента _____

¹ Заповнюється в разі ідентифікації користувачів відповідно до вимог законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

² Реквізити зазначаються в разі здійснення платіжної операції для зарахування на рахунок, відкритий в іншому надавачеві платіжних послуг.

³ Підпис платника/ініціатора проставляється електронний/власноручний.

{Додаток із змінами, внесеними згідно з Постановами Національного банку № 145 від 21.12.2018, № 107 від 15.08.2019; в редакції Постанови Національного банку № 128 від 21.06.2022; із змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 76 від 20.06.2023}

ДОДАТОК Г

Додаток 13
до Інструкції про порядок організації
касової роботи банками та проведення
платіжних операцій надавачами
платіжних послуг в Україні
(у редакції постанови Правління
Національного банку України
21.06.2022 № 128)
(підпункт 3 пункту 102 розділу VI)

Дата здійснення платіжної операції _____

Платіжна інструкція на видачу готівки № _____

Надавач платіжних послуг отримувача _____

Отримувач _____

Назва валюти		№ рахунку	Сума	Еквівалент у гривнях
	Дебет			
	Кредит			
Загальна сума (цифрами)				

Загальна сума _____
(словами)

Зміст операції _____

Пред'явлений документ _____

серія ____ № _____ виданий _____
(номер документа) (найменування установи, яка видала документ)

_____ (дата видачі документа)

(дата народження особи)¹ _____ (місце проживання особи)¹

З умовами договору про надання платіжних послуг згоден² _____ (підпис отримувача)

Підпис надавача платіжних послуг _____

¹ Зазначається в разі потреби ідентифікації користувача.

² Підпис отримувача проставляється електронний/власноручний.

{Додаток в редакції Постанови Національного банку № 128 від 21.06.2022}

ДОДАТОК Д

Додаток 16
до Інструкції про порядок організації
касової роботи банками та проведення
платіжних операцій надавачами
платіжних послуг в Україні
(підпункт 6 пункту 102 розділу VI)
(лицьовий бік грошового чека)

Корінець чека AA0000000	_____		
	(подавець чека)		
	ГРОШОВИЙ ЧЕК	_____	AA0000000
	AA0000000	(номер рахунку подавця чека)	В КАСУ - контрольну марку
	НА		МІСЦЕ
НА			ДЛЯ НАКЛЕЮВАННЯ
"__" _____ Р.	(сума цифрами)		КОНТРОЛЬНОЇ
ЧЕК ВИДАНИЙ	дата _____	р.	МАРКИ
	(число, місяць словами)	(рік цифрами)	
_____			
(кому)	_____		
	(найменування установи банку)		
Підписи:			
_____			
(перший)			
_____	Місце печатки	Заплатить _____	
(другий)	подавця чека	(кому)	
ЧЕК ОДЕРЖАВ			
			(сума словами)
"__" _____ Р.			
_____			(підписи)
(підпис)			(зворотний бік грошового чека)

ОПРИБУТКОВАНО
ЗА

КАСОЮ

Касовий ордер

№ _____
" ____ " _____ р.

Головний (старший)
бухгалтер

	Цілі витрат	Сума

Підписи _____

Зазначену в цьому грошовому чеку суму одержав _____
(підпис)

_____
(підпис)

Відмітки, що засвідчують особу одержувача

Пред'явлений _____ № _____
(назва документа) (номер документа)

Виданий _____
(найменування установи, яка видала документ)

" ____ " _____ р.
(дата видачі документа)

Перевірено _____ Оплатити _____ " ____ " _____ р.

Контролер _____ Відповідальний _____ Касир _____ Сплачено _____
(підпис) (підпис) (підпис) (підпис)

{Додаток із змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 128 від 21.06.2022

}